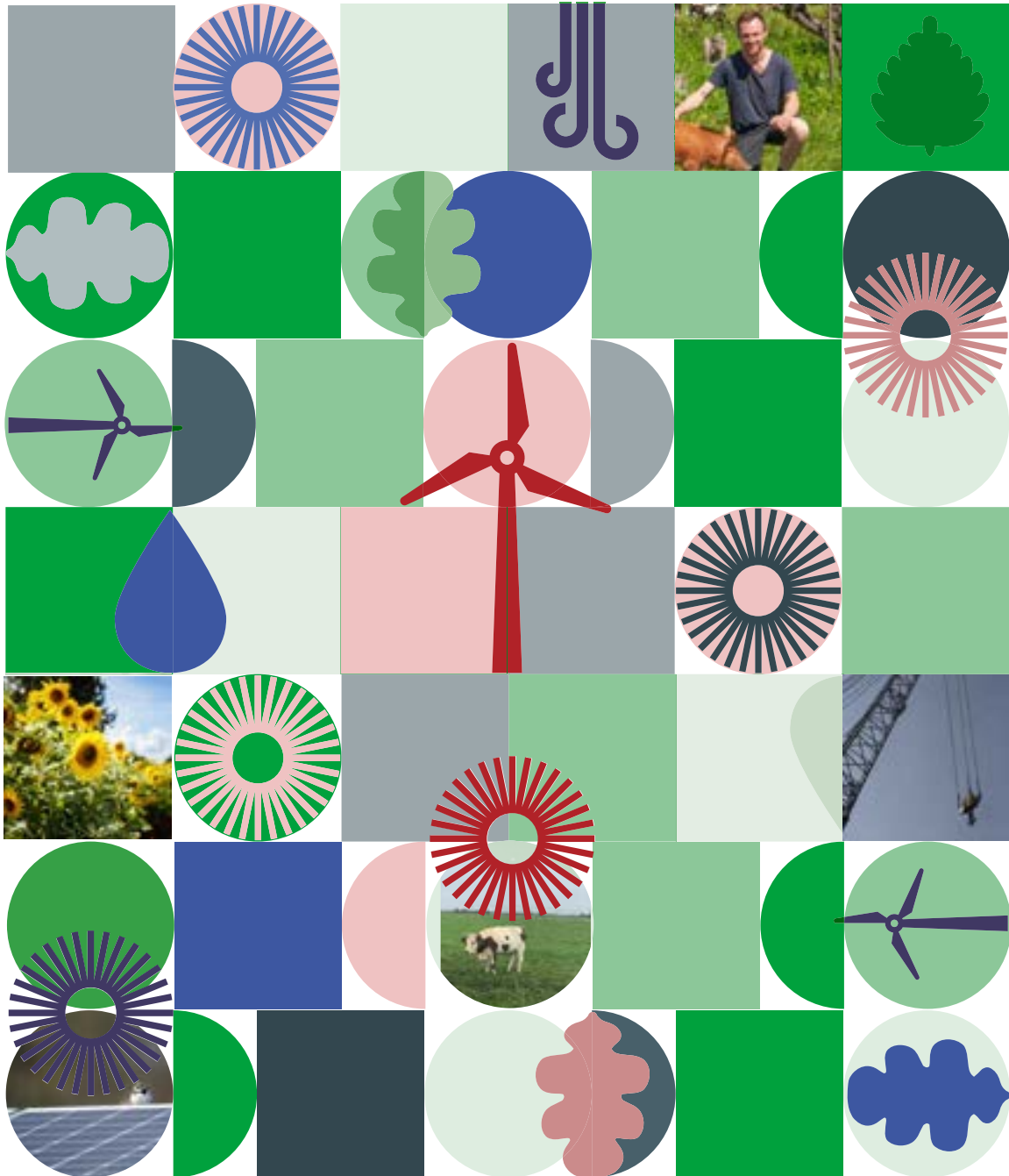

Jaarverslag 2023

**“Samen voor
een mooi en
duurzaam
Zuid-Holland”**

Inhoud

1. Voorwoord	6		
Het jaar 2023 in beeld	7		
2. Over de organisatie	8		
Wat doen wij?	10		
Hoe werken wij?	10		
Doelstelling	10		
Missie	10		
Bureau	11		
Nevenfuncties directeur	11		
3.1 Circulaire economie	14		
Servicepunt Circulaire Economie	16		
Onderzoeken	16		
Kansen voor West	16		
Just Transition Fund Groot-Rijnmond	17		
TKI Agro en Food en EMFAF	17		
Aanlanding wind op zee (VAWOZ)	17		
3.2 Duurzame Haven	20		
Overleggen	22		
Vergunningverlening en handhaving	22		
Havenomgevingsfonds	23		
Letters of Support	23		
Vestigingsoriëntatie nieuwe bedrijven in Rotterdamse Haven	24		
Energie-infrastructuur 2030-2050, relatie CES industriecluster Rotterdam-Moerdijk en overige infrastructuur en NOVEX.	24		
GGA/MV2 stikstof HIC	24		
Tafel van Borging	25		
Samenwerking N&M, Bellona Europa, Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland en Clean Air Task Force, Bond voor Beter Leefmilieu, Bund NRW	26		
NOVEX Haven	26		
Benchmark Duurzame Zeehavens	27		
Sunstainable Industry Lab (SIL)	28		
3.3 Duurzame Landbouw en Voedseltransitie	30		
Groenste familie Kortste weg	32		
Boerenlandvogels	32		
Boer & Buur met natuur	34		
Nieuwe verdienmodellen	34		
Agroforestry	35		
3.4 Duurzame Energie	36		
Verbindingen aanlanding wind op Zee (VAWOZ)	38		
Convenant realisatie windenergie Rotterdamse regio	38		
		Regionale Energie Strategieën (RES'en)	38
		Aardgasvrije wijken	40
		Energieboswachters	40
		Vergroening bedrijventerreinen	41
		3.5 Natuurlijk Kapitaal	42
		Valuta voor Veen	44
		Platform CO2-neutraal	44
		CO2 Voetafdruk	45
		3.6 Natuur en Landschap	46
		Groene Hart Pact	48
		Faunabeheer	48
		Plan Boom	48
		Programma Natuurinclusief	49
		Kustpact	50
		Deltaplan Biodiversiteit	51
		Waterkwaliteit	51
		Groene peiler Microplastics	52
		Luchtvaart	52
		3.7 Verkeer en Vervoer	54
		CRO Rotterdam The Hague Airport (RTHA)	56
		Luchthavenbesluit (LHB) Rotterdam The Hague Airport (RTHA)	56
		4.0 Verantwoording en Raad van Toezicht	58
		Samenstelling Raad van Toezicht	60
		Taken Raad van Toezicht en frequentie vergaderingen	61
		Verder op de agenda	61
		Auditcommissie en frequentie vergaderingen	62
		Integriteitsverklaring	62
		Bezoldiging Raad van Toezicht en directeur	64
		Continuïteitsverklaring	64
		Integriteitsbeleid	65
		Meldpunt integriteit	65
		Meldingen 2023	66
		Nationale Postcode Loterij	66
		5.0 Financiële verantwoording	68
		6.0 Jaarrekening 2023	76

1. Voorwoord

Het jaar 2023 in beeld

Het jaar 2023 was weer een jaar van weerrecords. Hevige regenval met overstromingen en periode met grote hitte en langdurige droogte volgde elkaar snel op. De effecten van klimaatverandering worden steeds zichtbaarder ook in Zuid-Holland. Klimaatadaptatie zoals Ruimte voor de Rivier werkt, na weken van eindeloze regen stroomopwaarts, liep in 2023 het overloopgebied van de Merwede in de Biesbosch vol. De grote rivieren worden steeds meer regenwaterrivieren, Zuid-Holland als Deltagebied is kwetsbaar. Maar de aanpak met klimaatbuffers en natuurinclusieve ontwikkeling heeft Zuid-Holland veel te bieden. Ook in 2023 hebben wij hieraan in diverse projecten gewerkt. Ook de komende jaren willen wij die inzet blijven leveren.

Heel 2023 werd ook gekenmerkt door de voortdurende impact van de oorlog in Oekraïne, die niet alleen de geopolitieke verhoudingen beïnvloedde, maar ook de aandacht vestigde op de strategisch kwetsbare energievoorziening in ons land en de noodzaak van een versnelde duurzame energietransitie nog duidelijker maakt. Defensie vraagt ook meer ruimte in Zuid-Holland om te kunnen oefenen en wil daarvoor een amfibische oefenruimte aanleggen in de Voordelta. In de Rotterdamse haven zal een logistiek knooppunt voor materieel en munitieaanvoer worden gerealiseerd. De spanning in de wereld wordt zo ook in Zuid-Holland meer fysiek zichtbaar.

In 2023 wierpen de Provinciale Staten en 2e Kamerverkiezingen hun schaduw vooruit. Als NMZH hebben wij met ons Groene Kieskompas de standpunten en ambities van de verschillende politieke partijen in Zuid-Holland over de 'groene' onderwerpen op een rij gezet voor de kiezers. Ook de gezamenlijke actie #nietzondernatuur vroeg meer aandacht voor natuur en landschap bij de landelijke verkiezingen. Beide verkiezingen veroorzaakte een ongekennde aardverschuiving in het politieke landschap en zullen ongetwijfeld gevolgen gaan hebben voor natuur en landschap in 2024 en verder.

Met deze jaarstukken presenteren wij met trots onze impact op Zuid-Holland, via onze projecten en programma's, maar ook in de netwerken waarin wij met overheden, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven samenwerken. Ook in 2023 hebben wij ingezet op het versnellen van de energietransitie, klimaatopgave en de circulaire economie. Bij het stimuleren van innovaties en draagvlak te creëren voor duurzame veranderingen. Dat konden wij natuurlijke nooit alleen. Onze dank gaat uit naar iedereen die in 2023 heeft bijgedragen aan onze missie voor een mooi en duurzaam Zuid-Holland. Het Zuid-Hollandse natuur- en milieunetwerk, onze partners in het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties. De vraag vanuit de samenleving naar onze inzet blijft groeien, en we blijven ons inzetten om aan deze vraag te kunnen voldoen. Reflectie blijft daarbij essentieel, en dit jaarverslag dient zowel als spiegel én als verantwoording naar iedereen die ons volgt en waarmee we samenwerken. Ik wens u veel leesplezier.

Alex Ouwehand,

Directeur

2. Over de organisatie

De Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland (NMZH) is een kritische maatschappelijke organisatie die zich inzet voor de belangen van natuur, milieu en landschap in Zuid-Holland. Al meer dan 50 jaar geeft de NMZH een krachtige stem aan natuur en milieu, en ontwikkelt innovatieve oplossingen en concrete actieperspectieven.

De organisatie streeft naar een rijke natuur, een circulaire economie en een klimaatpositieve samenleving om de provincie leefbaar en mooi te houden. NMZH verbindt partijen, ideeën en projecten, en werkt samen met een netwerk van ongeveer 250 lokale en regionale natuur- en milieugroepen. NMZH is onderdeel van de landelijke samenwerking van de Natuur en Milieufederaties, wat de resultaten op provinciaal niveau versterkt door gedeelde kennis en ervaring.

Wat doen wij?

De NMZH richt zich op bovenlokale ontwikkelingen zoals mobiliteit, industrie, haven, natuur, kustontwikkeling en oppervlaktewater. Wij werken aan CO₂-reductie, natuurinclusief bouwen, biodiversiteitsherstel en kringloopsluiting, en zoeken een balans tussen economische, sociale en ecologische belangen.

Door samen te werken ontstaan belangrijke verbindingen en een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor maatschappelijke opgaven. NMZH biedt kennis, handelingsperspectief en ondersteuning om de samenleving te versterken, met als doel de voetafdruk te verkleinen in samenwerking met inwoners en duurzame ondernemers.

Hoe werken wij?

De NMZH is een proactieve teamspeler met een uitgebreid netwerk van natuur- en milieuorganisaties. Ze werkt in het brede maatschappelijke veld samen met bestuurders, ambtenaren, politici, inwoners, lokale groepen en bedrijven.

NMZH vervult een verbindende rol bij natuur- en milieupgaven in Zuid-Holland door samen met lokale en regionale partners actuele milieuvraagstukken te agenderen, maatschappelijke dynamiek te organiseren en innovatieve projecten te ontwerpen om duurzame ontwikkeling te versnellen. De combinatie van verschillende invalshoeken vergroot hun slagkracht. NMZH werkt met veel vrijwilligers via aangesloten organisaties en legt verbindingen tussen initiatieven.

Doelstelling

De NMZH fungeert als sparringpartner en meedenker voor overheden, en als spreekbuis voor samenwerkingspartijen. We structureren en kanaliseren standpunten en argumenten over bovenlokale onderwerpen op regionaal en provinciaal niveau. In maatschappelijke besluitvormingsprocessen brengen we expertise in op het gebied van milieu, duurzaamheid, gebiedsontwikkeling en omgevingskwaliteit.

De NMZH stelt zich constructief en positief kritisch op en zelden als tegenstander in juridische procedures. Zo dragen we bij aan een duurzame provincie waar het prettig werken, wonen en leven is.

Missie

De Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland streeft naar een mooi en duurzaam Zuid-Holland met rijke natuur, een schoon milieu en een gezonde leefomgeving voor toekomstige generaties. Dagelijks werken ze aan verbetering, verbinding en vernieuwing om hun doelen te bereiken en de kwetsbare waarden van natuur, milieu en landschap een krachtige stem te geven.

Bureau

Het bureau van de NMZH bestaat per 31 december 2023 uit een directeur (1 fte), zeven medewerkers (5,6 fte).

Onderstaande personen waren op 31 december 2023 in dienst:

Alex Ouwehand; directeur
Bert Bakker; adviseur Duurzame Haven en Industrie
Nienke Schuil; regisseur Ruimtelijke ordening, natuur en landschap
Mellanie Vellekoop; regisseur Duurzame landbouw en Voedseltransitie
Bart Kreulen; regisseur Natuurlijk Kapitaal
Madeleine Braakman; regisseur Klimaat en Energie
Judith Holwerda; Communicatie specialist
Jhaishri Hanoeman; secretariaat

Voor de salariering volgen wij de CAO Bos en Natuur afdeling Landschappen. Voor de overige arbeidsvoorwaarden hebben wij een eigen rechtspositieregeling.

In 2023 hebben we gelegenheid kunnen geven aan Luuk Kraan, Maaïke Warnau, Silke Brakkee en Sanne de Ruiters voor hun (afstudeer) stages. De onderzoeksopdrachten gingen over zero-emissie voor stadslogistiek in Den Haag, onderzoek naar op welke wijze bewoners een bijdrage kunnen leveren aan het redden van de Haagse natuurgebieden, Duinrellen en Natuurinclusieve zon- en windparken. .

Nevenfuncties directeur

Naast zijn positie als directeur van de NMZH bekleedt Alex Ouwehand de onderstaande, (on)bezoldigde, nevenfuncties. De inkomsten uit betaalde nevenfuncties komen ten goede aan de Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland.

De functies zijn:

- Lid stuurgroep Just for Transition (JFT) Groot Rijnmond
- Lid Sectortafel Stikstof Provincie Zuid-Holland
- Lid Beoordelingscommissie Havenomgevingsfonds
- Bestuurslid Stichting Nationale Koolstofmarkt
- Bestuurslid Platform CO₂ Neutraal
- Lid Klimaattafel Rotterdam-Moerdijk
- Lid Beoordelingscommissie European Maritime Fisheries and Aquaculture Fund (EMFAF)
- Lid beoordelingscommissie TKI Agro & Food
- Directeur Stichting Bespaar Lokaal
- Directeur CO₂ Bank Zuid-Holland
- Bestuurslid Landelijke Federatie van Natuur en Milieufederaties
- Lid Tafel van Borging Project Mainport Rotterdam/Maasvlakte 2
- Lid Comité van Toezicht Europees Regionaal Ontwikkelingsprogramma Kansen voor West III
- Stuurgroep Regionale Energie Strategie Midden-Holland
- Stuurgroep Regionale Energie Strategie Rotterdam- Den Haag

Activiteiten

3.1 Circulaire economie

In Nederland wordt hard gewerkt aan circulaire bedrijfsconcepten en aanbestedingen, waarbij kennisinstellingen worden betrokken bij transitievraagstukken. Hoewel er al decennia aan wordt gewerkt, is er nog geen consensus over de exacte vorm van een circulaire economie. De Provincie Zuid-Holland ontwikkelt een provinciaal programma voor een circulaire economie, waarin NMZH in 2023 input heeft geleverd en bij de Circulaire Actieagenda van de Economic Board Zuid-Holland heeft geadviseerd.

NMZH heeft bij verschillende onderwerpen regelmatig overleg met provinciale ambtenaren en nam deel aan werkbezoeken van Zuid-Hollandse gedeputeerden, zoals in de Rotterdamse haven, de visserijgemeenschap Goeree-Overflakkee en landbouw.

Om focus te houden richt de NMZH zich in de circulaire economie vooral op gevaarlijke stoffen (potentiële en Zeer Zorgwekkende Stoffen), groene industriepolitiek en grondstoffenstrategie. In 2023 hebben wij actief deelgenomen in werkgroepen en overleggen van het Plastic Pact Nederland, Klankbordgroep ZZS Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Stakeholderoverleg Pfas Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, DGMI Stakeholdersoverleg Microplasticvezels uit kleding, Innovatie aanpak Duurzame Verpakkingen Glastuinbouw en was er periodiek overleg met DGMI.

Servicepunt Circulaire Economie

De transitie naar een veilige en duurzame circulaire economie moet met de hele samenleving worden vormgegeven. Daarvoor hebben de gezamenlijke Natuur en Milieufederaties de website <https://servicepunt-circulair.nl> ontwikkeld en zoekt de NMZH ook constructieve samenwerking met overheden, bedrijven, kennisinstellingen en andere maatschappelijke organisaties (NGO's).

Het servicepunt is bedoeld voor iedereen die aan de slag wil met het thema circulaire economie. We willen vanuit dit servicepunt ondernemers en consumenten helpen. Ondernemers bij het behalen van hun doelstellingen en het oplossen van knelpunten in wet- en regelgeving. En consumenten bij hun zoektocht om meer circulair te leven en te consumeren. Het servicepunt dient vooral ter inspiratie en om te laten zien welke stappen er al genomen kunnen worden.

Onderzoeken

In 2023 voerde NMZH drie onderzoeken uit naar de mate van circulariteit in Den Haag. We hebben gekeken naar de gemeentelijke inkoop, de circulaire aanbesteding en uitvoering van installateurs en aannemers in de stad en de voorbereidingen voor de Zero-emissiezone die op 1 januari 2025 moet in gaan. De resultaten toonden aan dat de huidige praktijk nog onvoldoende is en er meer moet gebeuren om tot een effectieve aanpak te komen richting circulariteit. Deze onderzoeken zijn besproken met wethouder Kapteijn van de gemeente Den Haag.

Kansen voor West

Dit structuurfondsprogramma, gefinancierd door het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO), heeft tot doel de regionale economische ontwikkeling te versterken door investeringen in innovatie, onderzoek, kennisuitwisseling, onderwijs-arbeidsmarkt aansluiting, menselijk kapitaal en duurzame energie. In Kansen voor West werken de Randstadprovincies en gemeenten samen. Sinds het eerste programma in 2007 is de NMZH namens de vier Randstad Natuur- en Milieufederaties lid van het Comité van Toezicht (nu het monitoringscomité) van Kansen voor West. In 2023 begon het derde programma met de eerste openstellingen. NMZH heeft in 2023 toezicht gehouden op de effectiviteit en kwaliteit van de uitvoering van het programma, met een focus op de integratie van duurzaamheid in het programma en de individuele projecten. Dit toezicht omvatte vergaderingen, schriftelijke consultaties en bedrijfsbezoeken om de resultaten van de ondersteunde projecten te evalueren en verdere gesprekken te voeren.

Just Transition Fund Groot-Rijnmond

Sinds 2022 neemt de NMZH, op verzoek van de provincie Zuid-Holland, deel aan de stuurgroep van het Just Transition Fund (JTF), een Europees fonds dat bijdraagt aan de overgang naar een klimaatneutraal Europa. Het JTF richt zich op regio's die afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen en helpt hen op een rechtvaardige manier een energietransitie door te maken, waarbij sociale, economische en milieueffecten worden meegenomen. Het JTF is een nationaal programma, maar de uitvoering gebeurt regionaal, in samenwerking met de ministeries van Economische Zaken en Klimaat (EZK), Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW), provincies en gemeenten.

In Nederland richt het JTF zich op zes gebieden: Groot-Rijnmond, Groningen, IJmond, West-Brabant, Zeeuws-Vlaanderen en Zuid-Limburg. Voor Groot-Rijnmond is € 58,5 miljoen beschikbaar. De provincie Zuid-Holland en de gemeente Rotterdam hebben samen met stakeholders, waaronder de NMZH, een regionaal transitieplan opgesteld. Dit plan benoemt de verwachte regionale effecten van de EU-klimaatdoelstellingen voor 2030-2050 en focust op het versnellen van de energietransitie, het vernieuwen van de economie en het veerkrachtig maken van de arbeidsmarkt. In 2023 heeft NMZH bijgedragen aan de stuurgroep om het fonds en de beoordelingscriteria verder in te regelen.

TKI Agro en Food en EMFAF

Vanuit de TKI's en het Ministerie van LNV is de NMZH met regelmaat bij de reviews en beoordelingen van de verschillende subsidieaanvragen uit de visserijsector en TKI Agro en Food. Vanuit onze expertise leveren wij een bijdrage als onafhankelijke NGO aan deze innovatie en investeringsprogramma's. Begin 2023 is de directeur van de NMZH voor de duur van het nieuwe EMFAF-programma weer benoemd tot lid van deze beoordelingscommissie.

Aanlanding wind op zee (VAWOZ)

Voor de verdere elektrificatie van de industrie en de productie van groene waterstof in de Rotterdamse haven zal de duurzame energie vooral afkomstig zijn van windprojecten op de Noordzee. De infrastructuur voor aanlanding en distributie van deze elektriciteit vereist zorgvuldige planning en inpassing, waarbij natuur- en landschapswaarden worden ontzien. Voor de eerste windprojecten voor de Zuid-Hollandse kust, met aanlandingslocaties bij Maasvlakte 2, is in 2022 al rekening gehouden met de effecten op de omgeving en natuur. Samen met verschillende natuurorganisaties heeft NMZH hiervoor zienswijzen ingediend.

In 2023 is de NMZH betrokken bij de procedure voor een tweede 2GW-aansluiting en het verdere transport over land. Ook speelt NMZH een rol in de beleidskeuzes voor de aanlanding van elektriciteit en waterstof uit wind op zee na 2030. Voor de periode 2030-2050 moeten in Nederland aanlandingslocaties voor elektriciteit en waterstof worden vastgesteld. NMZH heeft in 2023 zienswijzen uitgebracht voor projecten zoals Nederwiek II en III, de Delta-Rijnkorridor, en het 380 kV-traject vanuit de Rotterdamse haven naar Geertruidenberg, waarbij samenwerking plaatsvond met de milieufederaties Noord-Brabant en Limburg. In Zuid-Holland werkt de NMZH bij deze opgave samen met het brede Zuid-Hollandse Natuur- en Milieunetwerk

3.2 Duurzame Haven

In 2023 heeft de NMZH als maatschappelijk partner bijgedragen aan de uitvoering van de herijkte Havenvisie Rotterdam 2030. Dit omvatte het waarborgen en monitoren van afspraken over verduurzaming, verbetering van de leefomgeving en klimaatdoelen. NMZH heeft hierbij samengewerkt met het Havenbedrijf Rotterdam, Deltalinqs, gemeente Rotterdam, bedrijven in het Haven Industrieel Complex (HIC), de provincie Zuid-Holland en de ministeries van EZK en I&W. Daarnaast heeft NMZH haar inzet verbonden met het regionale natuur- en milieunetwerk, en andere provinciale en landelijke beleidsopgaven zoals leefomgevingskwaliteit, klimaat, zoetwater en hoogwater, en infrastructuur betrokken.

Overleggen

RKA Klimaattafel Rotterdam-Moerdijk

NMZH is actief aan de klimaattafel Haven en Industrie (KCI Rotterdam-Moerdijk) en helpt bij het vertalen van de doelen uit het Nationaal Klimaatakkoord naar een praktische uitvoeringsaanpak voor 2030 e.v. De NMZH werkt mee aan het vergroten van het draagvlak en verbindt de uitvoering met participatie van het bedrijfsleven en inwoners. NMZH vertaalt ook de provinciale inzet naar het Rotterdams Klimaatakkoord en is betrokken bij innovatieve projecten zoals H-Vision, Porthos, Aramis, Hy Services Network en de 100 MW Elektrolyzers, evenals de aanleg van de benodigde infrastructuur. Daarnaast vinden bilaterale overleggen plaats met bedrijven binnen het Haven Industrieel Complex over specifieke opgaven.

Kennisuitwisseling Haven Industrieel Cluster (HIC)

In 2023 is ook met individuele bedrijven gesproken over ontwikkelingen in de markt en eigen bedrijfsvoering. Daarnaast zijn wij door het HbR en Deltalinqs uitgenodigd voor deelname aan (expert) meetings met clusters in het Rotterdams havengebied over toekomstige ontwikkelingen binnen deze clusters in relatie tot de verduurzamingsopgave vanuit de herijkte Havenvisie Rotterdam. Waar nodig hebben wij een actieve bijdrage geleverd in de vorm van presentaties over relevante thema's en de doelen die wij als NGO vanuit onze maatschappelijke agenda hierbij nastreven.

Vergunningverlening en handhaving

De industrie in Zuid-Holland, met name in de Rotterdamse haven, plant groot onderhoud aan installaties vaak jaren vooruit. Dit proces, bekend als een Turnaround of Stop, kan 5-7 jaar in beslag nemen vanaf de planning tot uitvoering. Voor het behalen van de klimaatdoelen uit het Nationaal Klimaatakkoord is het cruciaal dat deze onderhouds- en vervangingsinvesteringen tijdig bijdragen aan de CO₂-reductie. Bedrijven baseren hun investeringen op bestaande vergunningen en wet- en regelgeving, terwijl de vertaling van het klimaatakkoord naar wetgeving nog tijd nodig heeft.

In 2023 volgde NMZH de vergunningverlening in de Rotterdamse haven nauwgezet en voerde gesprekken met bedrijven om ervoor te zorgen dat hun onderhoud en investeringen bijdragen aan de klimaatdoelen. Daarnaast bleef NMZH in contact met bedrijven over stikstofproblematiek en voerde overleg met DCMR-medewerkers, inclusief twee periodieke overleggen met de directie van DCMR.

Havenomgevingsfonds

Tot 2021 financierde het BRG-programma (Bestaand Rotterdams Gebied), opgezet door het Rijk, Provincie Zuid-Holland en de Stadsregio Rotterdam/MRDH, projecten die de leefomgevingskwaliteit verbeterden. NMZH adviseerde de partners bij dit programma en beoordeelde subsidieaanvragen. Na het einde van het BRG-programma richtte het Havenbedrijf Rotterdam begin 2021 het Havenomgevingsfonds op, als aanvulling op het sponsorbeleid en het Deltaport-donatiefonds. Dit fonds ondersteunt projecten van regiogemeenten grenzend aan het Rotterdamse haven- en industriegebied (HIC) die bijdragen aan de verbetering van milieu- en ruimtelijke kwaliteit. Hierbij gaat het om luchtkwaliteit, geluidhinder, stank, bodem- en waterkwaliteit, sociale leefbaarheid, landschap, natuur, biodiversiteit en gezondheid. NMZH beoordeelt vanaf de start de projectaanvragen en adviseert bij de toekenning.

Letters of Support

Op basis van het klimaatakkoord wordt de opgave voor Zuid-Holland, vooral voor de Rotterdamse haven, steeds duidelijker. Het klimaatdoel vereist een aanzienlijke daling van broeikasgasuitstoot: van 221 megaton in 1990 naar 113 megaton in 2030. Dit betekent dat de elektriciteitssector zijn uitstoot met 77% moet verminderen, de industrie met 37%, de gebouwde omgeving met 33%, transport met 28%, en de landbouw met 11%. Deze forse opgave vereist grote investeringen van zowel de overheid als het bedrijfsleven, vooral omdat de Nederlandse economie internationaal opereert.

Bedrijven in Zuid-Holland zullen aanzienlijke investeringen moeten doen en kunnen hiervoor gebruikmaken van nationale en internationale investeringsfondsen en subsidieregelingen. Bij

aanvragen voor deze fondsen wordt niet alleen gekeken naar de technische aspecten, maar ook naar de impact op natuur, milieu, klimaat en de bijdrage aan de circulaire economie. In 2023 heeft NMZH opnieuw brieven van ondersteuning verstrekt om deze aanvragen maatschappelijk te ondersteunen, omdat het belangrijk is om bedrijven te helpen bij hun duurzaamheidsopgaven.

Vestigingsoriëntatie nieuwe bedrijven in Rotterdamse Haven

Steeds vaker zoeken bedrijven die overwegen zich in de Rotterdamse haven te vestigen of te investeren, contact met NMZH om hun plannen te bespreken. Het Havenbedrijf Rotterdam benadert ons soms samen met deze bedrijven. Deze bedrijven zijn geïnteresseerd in onze mening als NGO over klimaat, energietransitie, stikstof, biochemie en biomassa. Eind 2023 voerden wij gesprekken met de directie van UPM, een Fins bedrijf dat overwoog zich in de Rotterdamse haven te vestigen. Uiteindelijk besloot UPM (<https://upm.com>) eind 2023 om zich daar te vestigen.

Energie-infrastructuur 2030–2050, relatie CES industriecluster Rotterdam–Moerdijk en overige infrastructuur en NOVEX.

De NMZH heeft deelgenomen aan Expertsessies als onderdeel van de Stroomstudies Zuid-Holland, die met het Klimaatakkoord de energietransitie heeft versneld. Deze transitie zal de vraag naar energietransportcapaciteit sterk beïnvloeden, wat verzwaring en nieuwe infrastructuur vereist. Daarom is het belangrijk om via scenario's inzicht te krijgen in de ontwikkeling van het energiesysteem. Sinds 2019 wordt in Nederland gewerkt aan diverse verkenningen, zoals de Klimaatneutrale Energiescenario's 2050 en Stroomstudies voor verschillende regio's.

In 2023 heeft NMZH op basis van deze studies bijgedragen aan de ontwikkeling van een samenhangend energiesysteem voor een duurzame Rotterdamse haven en het Zuid-Hollandse industriecluster, inclusief verbindingen met het achterland. Specifieke aandacht ging uit naar de Delta-Rijn Corridor, aanlanding van windenergie vanuit de Noordzee, en verbindingen met Natura 2000-gebieden zoals de Biesbosch. Hierbij werd niet alleen gekeken naar energetische belangen, maar ook naar de ruimtelijke impact op natuur en landschap.

GGA/MV2 stikstof HIC

De NMZH neemt deel aan zowel de provinciale sectortafel stikstof als de gebiedsgerichte aanpak voor de Rotterdamse haven. Vanuit deze gebiedstafel is gewerkt aan een plan van aanpak

en het Facetplan voor Maasvlakte 2 (MV2), met aandacht voor vergunningverlening, stikstofproblematiek, latente ruimte en salderen bij vergunningsaanvragen voor prioritaire projecten. NMZH heeft ook bijgedragen aan het Gebiedsplan Stikstof Zuid-Holland door commentaar te geven op de conceptversie. Dit plan wordt uitgebreid met thema's en gebieden voor het Zuid-Hollandsprogramma Landelijk Gebied. Door het ontbreken van een landelijke stikstofaanpak en de komende landelijke verkiezingen in november 2023, kunnen veel noodzakelijke maatregelen nog niet versneld worden uitgevoerd. Daarnaast speelt de slechte staat van instandhouding van Natura 2000-gebieden in Zuid-Holland ook een rol, wat is meegenomen in de gebiedsgerichte aanpak.

Tafel van Borging

Maasvlakte 2 is onderdeel van het Project Mainportontwikkeling Rotterdam (PMR), dat economische ontwikkeling en leefbaarheid in de regio Rijnmond beoogt. In 2008 werd het convenant Visie en Vertrouwen ondertekend door diverse partijen, waaronder NMZH en andere natuur- en milieuorganisaties, om dit evenwicht te waarborgen. De Tafel van Borging, opgericht in 2009, monitort de naleving van de afspraken. Veel doelen zijn inmiddels gerealiseerd, maar de Tafel blijft actief totdat alle afspraken zijn nagekomen.

Natuurcompensatie voor de aanleg van Maasvlakte 2 omvat een bodembeschermingsgebied in de Voordelta en duincompensatie bij de Delflandse kust. Monitoring vanaf 2010 toonde echter aan dat de natuurdoelen niet werden gehaald. Een dialoogproces in 2021 leidde niet tot oplossingen, wat natuurorganisaties ertoe bracht een beroepsprocedure te starten. De Rechtbank Midden Nederland stelde de natuurorganisaties eind 2022 in het gelijk. Ondanks verdere gesprekken in 2023 onder leiding van Minister van der Wal, werd geen akkoord bereikt. Door politieke veranderingen werd de besluitvorming herhaaldelijk uitgesteld, waardoor de natuurcompensatie nog steeds niet is gerealiseerd. NMZH werkt samen met andere partijen aan een oplossing, maar bereidt nu een ingebrekestelling voor in afwachting van een nieuw kabinet.

Samenwerking N&M, Bellona Europa, Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland en Clean Air Task Force, Bond voor Beter Leefmilieu, Bund NRW

De samenwerking heeft twee hoofddoelen. Ten eerste, het verdiepen en versnellen van het debat over industriële transformatie in Nederland door realisme over schaal, kosten en potentie te tonen en taboes te doorbreken voor beter beleid. Ten tweede, het versterken van de samenwerking tussen NGO's op verschillende niveaus om meer invloed uit te oefenen op de beeld- en beleidsvorming rond de industriële transitie. De focus ligt op groene industriepolitiek in lijn met het klimaatakkoord en de Europese CO₂-reductiedoelstellingen voor 2030 en 2050, en specifiek op infrastructuur, CC(U)S, waterstof en elektrificatie. De opgedane kennis en invloed worden gekoppeld aan provinciale opgaven en innovatieve projecten. Daarnaast wordt er gezamenlijk gewerkt aan een effectieve grondstoffenstrategie voor een circulaire en klimaatneutrale industrie in 2050.

NOVEX Haven

In 2023 begon een traject om keuzes te maken voor de ruimtelijke gevolgen van de transitie naar een duurzame en circulaire economie voor de periode 2030-2050, met een blik naar 2100. De Rotterdamse Haven is aangewezen als een apart NOVEX-gebied, waarbij het Rijk en de regio samenwerken aan de transitie naar een duurzaam, circulair en klimaatneutraal Haven Industrieel Complex (HIC) Rotterdam.

In de tweede helft van 2023 werkte NMZH mee aan een ontwikkelingsperspectief voor de haven, waarbij de balans tussen de transitie en maatschappelijke opgaven zoals leefomgeving en woningbouw centraal stond. Hierbij zijn vier urgente vraagstukken (omgevingsveiligheid, stikstof, geluid en netcongestie) belangrijk. NMZH heeft extra aandacht gevraagd voor natuur en waterkwaliteit. In 2024 wordt een gezamenlijke uitvoeringsagenda ontwikkeld voor de plannen van het Rijk, de provincie, gemeenten en het Havenbedrijf Rotterdam. NMZH levert hierbij kritische input en werkt samen met regionale natuur- en milieupartners en zal vanaf 2024 zowel ambtelijk als bestuurlijk samenwerken met de betrokken NOVEX-bestuurders.

Benchmark Duurzame Zeehavens

In 2019 voerden CE Delft en NMZH, samen met nationale en internationale havenbedrijven, de eerste Benchmark Duurzaamheid Zeehavens uit. Deze benchmark, positief ontvangen door de deelnemende havens, onderzocht de milieu- en klimaat effecten van veertien zeehavens, waaronder de vijf grootste Nederlandse havens. Duurzaamheidsindicatoren werden ontwikkeld voor klimaat, hernieuwbare energie, lucht- en waterkwaliteit, scheepsafval, omgevingsmanagement en duurzame strategie. Hoewel absolute vergelijking tussen havens moeilijk is vanwege hun verschillen, bieden de indicatoren inzicht in hun individuele ontwikkelingen en identificeren zij 'best practices'.

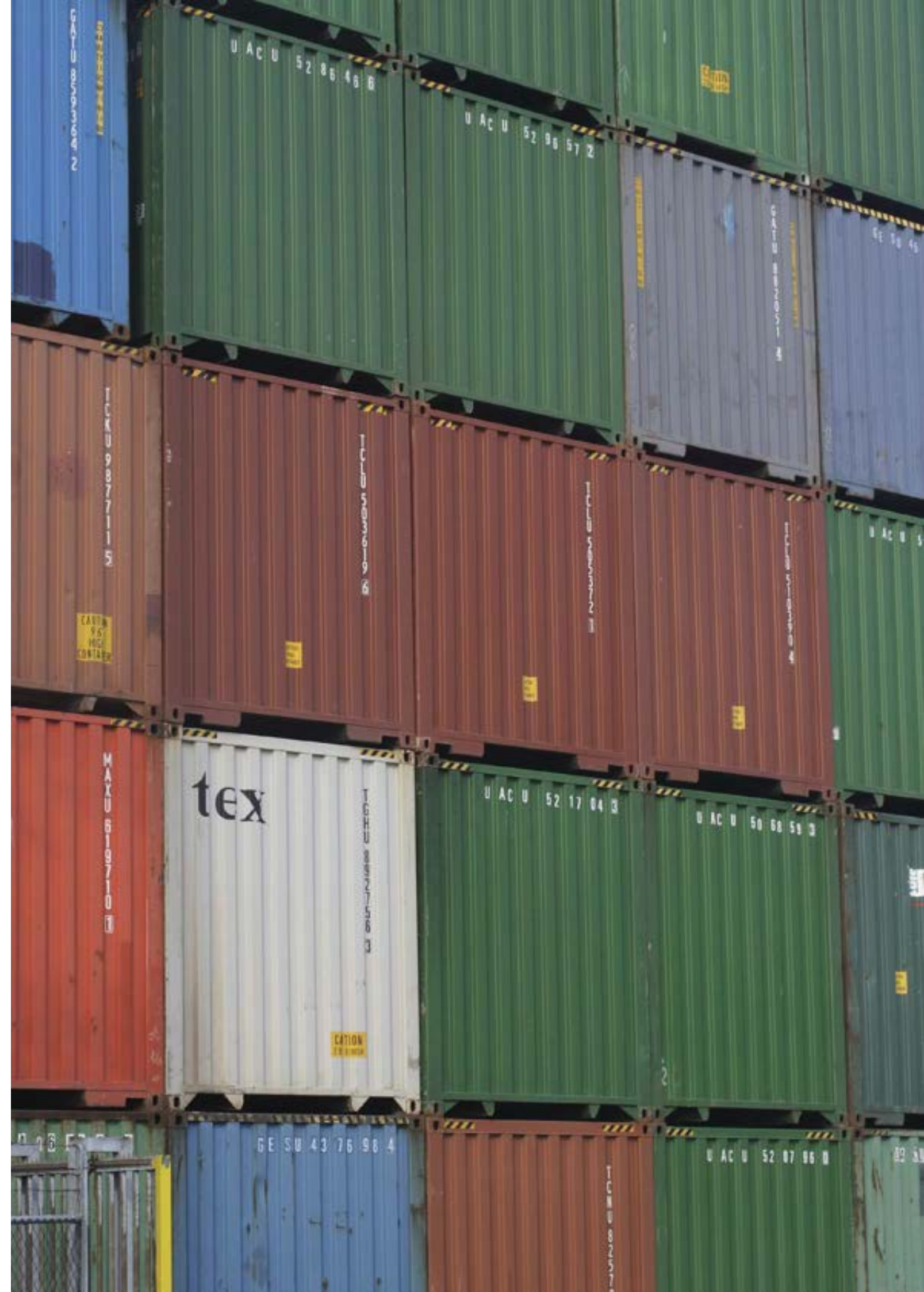
De Nederlandse havens, met hun combinatie van haven- en industriële functies, hebben meer relevante duurzaamheidsaspecten dan buitenlandse havens. Daarom werd in de 2019 Benchmark extra aandacht besteed aan Nederlandse havens. Besloten werd de benchmark elke drie jaar te herhalen. De tweede editie, met een aanpak vergelijkbaar met 2019, werd in het eerste kwartaal van 2023 gepubliceerd.

Op 17 mei vond in Rotterdam het World Ports Climate Action Program (WPCAP) plaats, een coalitie van internationale zeehavens die klimaatverandering in de maritieme sector wil bestrijden. Deze coalitie, inclusief Rotterdam, werkt aan versnelling van de scheepvaarttransitie. Daarnaast werden in 2023 de benchmarkresultaten gepresenteerd aan het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, DG Maritiem, Economische Zaken en Klimaat, de provincie Zuid-Holland en de Nederlandse Havenraad.

Sustainable Industry Lab (SIL)

In 2023 was NMZH betrokken bij het Sustainable Industry Lab (SIL) als onafhankelijke partner. Het SIL richt zich op de industriële transitie tussen 2020 en 2050 door kennis van academici, bedrijfsleven en deskundigen te synthetiseren. Het doel is het verbeteren van het maatschappelijke en politieke debat om een klimaatneutrale Nederlandse industrie in 2050 te bereiken. Dit omvat visualisaties van mogelijke scenario's en het opstellen van wetenschappelijke rapporten en beleidsnota's om de samenleving en beleidsmakers te informeren over de effecten van bepaalde keuzes.

Daarnaast startte in 2023 een traject voor Zuid-Holland, waarbij NMZH bij meerdere sessies input leverde. Dit traject, genaamd Verkenning Aanlanding Wind Op Zee (VAWOZ 2031-2050), moet leiden tot een beleidsbeslissing op nationaal niveau begin 2025.

3.3 Duurzame Landbouw en Voedsel transitie

De NMZH werkt naar een duurzame agrarische sector die ook een bijdrage levert aan biodiversiteit en de kwaliteit van het landschap. We zetten ons in voor het tegengaan van bodemdaling en CO2 uitstoot. En ook maken we ons sterk voor het behoud en verbeteren van de populatie weide- en akkervogels. In 2023 hebben we gewerkt aan een toekomstbestendige landbouw in Zuid-Holland via onder meer onze inbreng in het Programma Landelijk Gebied. Hierin wordt met de betrokkenen in de Zuid-Hollandse Delta, het kust en Duingebied en de Veenweidegebieden in Zuid-Holland gekeken naar een nieuwe balans tussen natuur, landbouw en samenleving door voor de opgaven in het landelijk gebied een integraal plan te maken.

Groenste familie | Kortste weg

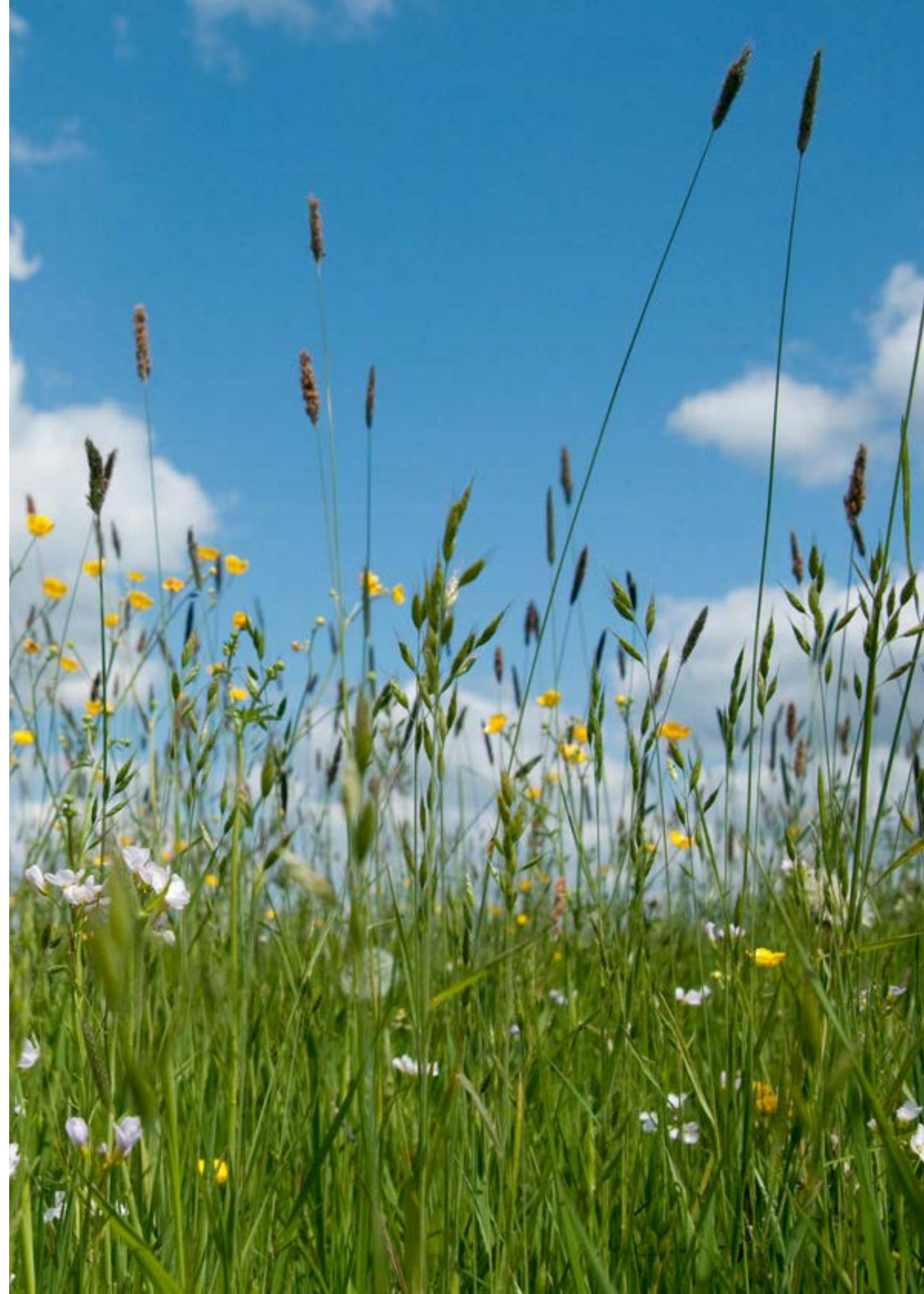
2023 is het vijfde en laatste jaar van de campagne De Kortste Weg waarin we de inwoners van Zuid-Holland via de website en op locatie vragen een bijdrage te leveren aan de voedseltransitie door zoveel mogelijk natuurinclusief en lokaal voedsel te kopen. De Kortste Weg wordt mogelijk gemaakt door de provincie en de Europese subsidiemogelijkheden voor Plattelandsontwikkeling (POP3). In mei organiseerden we voor het eerst een weekend van de korte keten om aanbieders uit de korte keten een platform te geven en meer bekendheid voor lokale en duurzame producten te vragen. Via de Voedsel familie Krimpenerwaard hebben we gewerkt aan een project om meer lokale producten in de zorg en horeca te krijgen.

In 2024 bekijken we de mogelijkheden om de campagne een vervolg te geven en te laten aansluiten bij de herijkte landbouw- en voedselstrategie.

Boerenlandvogels

De boerenlandvogels hebben het de afgelopen decennia zwaar gehad en veel soorten lijken steeds verder uit het landschap te verdwijnen. Daarom is er ook in 2023 hard gewerkt aan de uitvoering van het Actieplan Boerenlandvogels waarin boeren, vrijwilligers, de provincie Zuid-Holland en terrein behorende organisaties afspraken hebben gemaakt over concrete activiteiten om boerenlandvogels in Zuid-Holland beter te beschermen en populaties weer te laten groeien. Om de voortgang te bewaken en de stem van de lokale natuurorganisaties te vertegenwoordigen was de NMZH ook in 2023 deelnemer in het Kernteam Boerenlandvogels met vertegenwoordigers van alle betrokken partijen in Zuid-Holland. Vanuit het kernteam hebben wij daarnaast in het weidevogelseizoen meegeholpen met enkele activiteiten rondom weidevogelexcursies en communicatie.

In oktober organiseerde de provincie een succesvolle Weidevogelkennisdag waarin de input van de NMZH ook is betrokken.

Boer & Buur met natuur

In februari kende de Nationale Postcode Loterij het project 'Boer&Buur met Natuur' toe aan NMZH. Dit project bevordert de overgang naar natuurinclusieve landbouw door samenwerkingen tussen boeren en burgers te stimuleren. Er is een groeiende groep burgerinitiatieven die betrokken willen zijn bij deze transitie.

In september werd het programma gelanceerd en opengesteld voor inschrijvingen. Voor de 24 coalities in Nederland werden 62 aanmeldingen ontvangen, waarvan zes uit Zuid-Holland. Gekozen werd voor Boerderij Buitenverwachting & burens en de natuurboeren in de Krimpenerwaard.

Op Boerderij Buitenverwachting in Hoogmade betrekken Marrit en Bas de gemeenschap bij hun biologisch melkveebedrijf met eetbare heggen en bewustwording over voedsel en natuurinclusieve bedrijfsvoering. In de Krimpenerwaard plannen de boeren van het Natuurbeheercollectief een zuivelcoöperatie met betrokken burens, via de Voedselfamilie. Boer&Buur ondersteunt deze coalities door kennis en ervaringen te delen, netwerken te koppelen en praktische mogelijkheden te verkennen.

Nieuwe verdienmodellen

Via Agroforestry, Valuta voor Veen en het aanvalsplan Grutto werkten we aan het verkennen van nieuwe verdienmodellen. Hiervoor zoeken we actief de samenwerking op met boeren, overheden, burgers en ketenpartijen om te komen tot projecten op het gebied van de duurzame landbouw & voedseltransitie en concreet handelingsperspectief voor consumenten.

Zo startten we met een Living Lab rondom Agroforestry en Miscanthus (Olifantsgras). Door agroforestry in diverse vormen toe te passen

'Natuurlijk Boeren' en 'De Kortste Weg' worden gesteund vanuit POP3.

kan een veerkrachtig en duurzaam landbouw- en voedselsysteem ontwikkeld worden en vergroenen we het landschap in Zuid-Holland. De vraag neemt toe naar een meer 'natuurinclusieve landbouw', waarbij de functionele biodiversiteit een belangrijke plek inneemt en natuur- en landschapselementen geïntegreerd worden op het landbouwbedrijf. Agroforestry (de bewuste combinatie van meerjarige houtige gewassen (bomen en struiken) met (éénjarige) landbouwgewassen en/of dieren) is een interessante mogelijkheid vanwege de potentieel brede toepasbaarheid van diverse vormen van agroforestry, ook in de veengebieden.

Agroforestry

In 2023 zijn we samen met de Natuur en Milieufederaties Noord-Holland en Utrecht, het Louis Bolk Instituut en Fruitz for Life gestart met een project over Agroforestry. Hiervoor meldden zich in Zuid-Holland zo'n 20 geïnteresseerde agrariërs. Het project omvat de aanleg van 15 proefpercelen (5 in onze provincie) en daarnaast maken we de kennis en ervaringen beschikbaar voor een grotere groep geïnteresseerden. Ook vinden voor deze leergroep excursies en workshops plaats.

3.4 Duurzame Energie

De opwarming van de aarde tegengaan is een uitdaging op mondiale schaal. In internationaal verband zijn hierover afspraken gemaakt en ook Nederland heeft zich hieraan gecommitteerd. In 2030 moet de CO₂-uitstoot met 49% zijn teruggebracht ten opzichte van 1990 en in 2050 is de ambitie om de CO₂-uitstoot met 95% te hebben verminderd. Voor Nederland betekent dat een verregaande transitie van een op fossiele brandstoffen gebaseerde energievoorziening naar een energievoorziening gebaseerd op duurzame energiebronnen.

veel Zuid-Hollanders maken zich zorgen over de klimaatopwarming, tegelijkertijd is er meer draagvlak en begrip. Als NMZH willen we de transitie naar een duurzame energievoorziening versnellen en stimuleren. Zo zijn wij bij veel energieprojecten betrokken en bieden wij de helpende hand bij het meer natuurinclusief maken van de energietransitie. In 2023 hebben wij een Quickscan uitgevoerd naar de mate waarin opweklocatie voor zon- en windenergie natuurinclusief zijn of worden ingericht. Momenteel zijn er slechts twee locatie die deels of geheel natuurinclusief zijn ontworpen of ingericht.

Verbindingen aanlanding wind op Zee (VA-woz)

De energietransitie vereist aanzienlijke uitbreiding en verzwaring van ondergrondse en bovengrondse netwerken. Het Haven Industrieel Complex Rotterdam heeft veel energie nodig, en infrastructuur voor windenergie en groene waterstof moet in en rond Rotterdam worden aangelegd. Kwetsbare Natura 2000-gebieden zoals Voordelta, Voornes Duin, Duinen Goeree & Kwade Hoek, Haringvliet, Hollands Diep, Biesbosch, Krammer-Volkerak en Oude Land van Strijen vragen aandacht van NMZH.

In 2023 heeft NMZH namens diverse natuurorganisaties zoals Natuurmonumenten en Het Zuid-Hollands Landschap de belangen van natuur, landschap en milieu ingebracht in de VAWOZ-trajecten voor milieueffectrapportages en andere besluiten. Dit betrof trajecten zoals Nederwiek 1, 2 en 3, de Delta Rijn Corridor, IJmuiden Ver Gamma en Beta, en netverzwaringstrajecten zoals 380 kV door de Biesbosch. NMZH richt zich op de kustzone, strand, duinen en verbindingen met het achterland. Ze benadrukken het belang van infrastructuur voor veiligheid, klimaat, milieu en economie, maar stellen kritische vragen over de impact op natuur en landschap. Recent is een zienswijze ingediend voor Nederwiek 2.

Convenant realisatie windenergie Rotterdamse regio

In 2012 tekende NMZH het "Convenant windenergie stadsregio Rotterdam 2012" met als doel om vóór eind 2020 150 MW windenergie in de regio Rijnmond te realiseren. Begin 2019 bleek dit doel niet haalbaar, en veel locaties zullen pas in 2025 klaar zijn, wat resulteert in een vertraging van meer dan 5 jaar. Sinds 2020 ondersteunt NMZH de programmamanager en gemeenten bij de uitvoering van het convenant, met een bijlage en monitoringssysteem om de voortgang te volgen.

Vanaf 2022 werden knelpunten geanalyseerd en uitvoeringsplannen voor elke locatie opgesteld. Energiecoöperaties en de koepelorganisatie Energie Samen werden meer betrokken, wat leidde tot de oprichting van de Energie Coöperatie Regio Rijnmond om lokale coöperaties te ondersteunen. Dit verbeterde in 2023 de samenwerking in Maassluis, Vlaardingen en Schiedam. Hoewel er in 2023 vooruitgang werd geboekt, blijven alternatieve ontwikkelingen en geluidsnormen uitdagingen voor sommige locaties.

Regionale Energie Strategieën (RES'en)

In 2023 was NMZH vanuit het landelijke project van de Participatiecoalitie betrokken bij de zeven RES-regio's van Zuid-Holland. De focus lag op natuur- en landschapsborging, energie-efficiëntie, zoeklocaties en participatiekwaliteit.

Midden-Holland: NMZH nam deel aan de stuurgroep en werkgroepen 'Participatie' en 'Elektriciteit'.

Holland Rijnland: NMZH neemt deel aan de programmaraad en leverde input bij de sectortafel over het beleidskader zon op land van gemeente Nieuwkoop.

Rotterdam-Den Haag: NMZH vertegenwoordigde Energie Samen in bestuurlijke en ambtelijke netwerkoverleggen en verzorgde een presentatie over natuurinclusieve zonneparken bij Energie Samen in Delft.

Overige RES-regio's: NMZH was in deze regio agendalid en sprak bij rondetafelgesprekken over de Doorstartnotitie Programma Energietransitie 2023 – 2026 van Dordrecht. Ze gaven ook input bij de Klankbordgroep grootschalige energieopwekking Zoeterwoude en de Klankbordgroep hogere kleine windturbines van de Provincie.

Op verzoek van de NP RES geven wij 2 x per jaar vanuit onze observatie de voortgang van het RES werk door vanuit de Participatiecoalitie

Als procespartner werkte NMZH in zoekgebieden zoals Kijfhoek aan vroegtijdige participatie en ruimtelijke ontwerpen met een focus op natuurinclusiviteit en biodiversiteit. Sinds 2021 zijn ze betrokken bij het natuurinclusieve zonnepark Kijfhoek, waar ze de vergunningsaanvraag ondersteunden en samenwerkten met lokale ecologen en natuurpartijen. NMZH gaf ook input over het ontwerp van een zonnepark bij de Betuwelijn.

Aardgasvrije wijken

Als onderdeel van de Participatiecoalitie zet NMZH zich in voor Aardgasvrije Wijken, met als doel bewonersinitiatieven te starten en mensen te helpen hun woningen te verduurzamen. Enquêtes onder Zuid-Hollandse gemeenten in 2020, 2021 en 2022 toonden aan dat veel gemeenten nog geen goed contact hadden met bewoners over het aardgasvrij maken van wijken. In het eerste kwartaal van 2023 koos NMZH ervoor om zich te richten op Gorinchem, Noordwijk en Alphen aan den Rijn.

In Gorinchem werd een goed contact gelegd met energiecoöperatie de Knotwilg, waarmee een projectgroep werd gevormd. In Alphen aan den Rijn en Noordwijk was er weinig tot geen interesse vanuit energiecoöperaties en gemeenten. In het tweede kwartaal startte NMZH samen met de Knotwilg het project 'Samen Gorkum Gasvrij'. Na overleg met de gemeente werd de wijk Dalemse Donken geselecteerd. In december vond de eerste bewonersbijeenkomst plaats, wat een kleine opzet had maar de start markeerde voor verdere stappen in 2024.

Energieboswachters

De training Energieboswachters, gestart in 2021 en uitgevoerd door meerdere NMF's, leidt burgerexperts op om natuurinclusieve adviezen te geven tijdens de energietransitie. De drie maanden durende training omvat landelijke en lokale kennissessies en opdrachten voor de deelnemers. Dit jaar nam NMZH voor het eerst deel aan de training, met 25 deelnemers aan de start. Uiteindelijk slaagden 19 deelnemers, die in juni hun certificaat ontvingen en hun opdrachten presenteerden tijdens een feestelijke slotbijeenkomst.

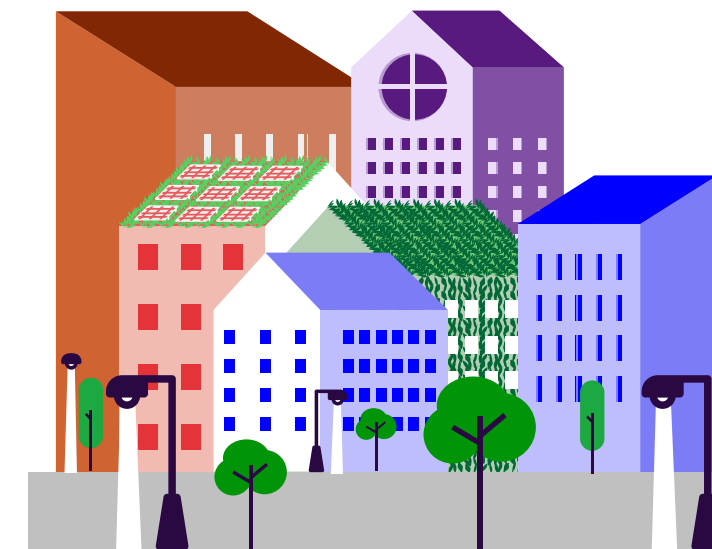
Vergroening bedrijventerreinen

In het kader van het Programma Verduurzaming Bedrijventerreinen (PVB) heeft NMZH van Invest NL de opdracht gekregen om samen met Rebel Group een overzicht te maken van de top 5 maatregelen die energie en groen combineren. Het doel is een toegankelijk document voor eigenaren van bedrijventerreinen, waarin de financiële en maatschappelijke kosten en baten van deze maatregelen overzichtelijk worden gepresenteerd. Dit moet de drempel voor verduurzaming en vergroening verlagen.

Samen met Rebel Group heeft NMZH gewerkt aan een overzicht van maatregelen en koppelkansen voor bedrijventerreinen. Ze bezochten bedrijventerrein Gouwespoor in Gouda voor nadere studie, dat als testcasus kan dienen. Aan het einde van het jaar was het project nog volop in ontwikkeling. Uiteindelijke oplevering zal begin 2024 plaats vinden.

Energie en natuur

De krachtige combinatie op bedrijventerreinen

PVB natuur en milieu zuid-holland federatie **REBEL** INVESTNL

3.5 Natuurlijk Kapitaal

Natuurlijk kapitaal bestaat uit diensten en voorraden die de natuur ons levert. Onze samenleving draait op natuurlijke hulpbronnen. De ondergrond levert drinkwater, wind levert energie, onze bodem produceert voedsel. Er is echter nog een wereld te winnen in de manier waarop we ons natuurlijk kapitaal benutten. Efficiënter, beter afgestemd met de natuur en slimmer samenwerken met de natuur heeft grote voordelen voor bedrijven, burgers en overheden. De natuur is bovendien een bron van inspiratie en kennis om de majeure uitdagingen van dit moment als verstedelijking en klimaatverandering duurzaam op te lossen. Naast onze inzet vanuit het concept bouwen met natuur (Nature-based Solutions) bij de inzet van natuur om risico's van klimaatverandering, zoals golfslag en zeespiegelstijging, het hoofd te bieden. Werken wij ook vanuit de drie Zuid-Hollandse NOVEX gebieden aan natuurinclusieve oplossingen van de transitie van de grote industrie, energie en verbeteringen van de leefomgeving bij grote bouwprojecten en aanleg van infrastructuur.

De NMZH wil ook de komende jaren verdere kennis ontwikkelen en bijdragen aan het gebruik van natuurlijk kapitaal op thema's als klimaatverandering, verduurzaming van de landbouw en een gezonde leefomgeving in Zuid-Holland.

Valuta voor Veen

In Zuid-Holland bestaat meer dan 25% van het grondgebied uit veengronden die gevoelig zijn voor bodemdaling door veenoxidatie, veroorzaakt door uitdroging door lage waterpeilen. De Natuur en Milieufederaties hebben het concept 'Valuta voor Veen' ontwikkeld, waarbij CO2-certificaten worden uitgereikt aan grondbezitters die vernattingsmaatregelen nemen om veenoxidatie te verminderen. Deze certificaten kunnen worden verkocht aan partijen die hun CO2-uitstoot willen compenseren, wat een nieuw verdienmodel biedt voor grondeigenaren.

NMZH heeft 'Valuta voor Veen' in Zuid-Holland toegepast en in 2023 nieuwe projecten ontwikkeld. Voor het Zuid-Hollands Landschap zijn projectplannen geschreven voor natuurgebieden in de polders Den Hoek en Kadijk West, met vernatting gepland voor 2024. Daarnaast is een projectplan geschreven voor de proefboerderij van Lely International, een locatie waar de methode aan binnen- en buitenlandse boeren gedemonstreerd kan worden. Dit kan leiden tot verdere CO2-reductieprojecten. Lely International is enthousiast over het project en ziet hun proefboerderij als de ideale plek om te laten zien dat veenoxidatie kan worden tegengegaan.

Platform CO2-neutraal

Het in 2021 opgerichte Platform CO2-neutraal heeft zich ontwikkeld tot een platform voor de handel in vrijwillige CO2-certificaten. Tot eind 2023 zijn er 3781 CO2-certificaten verkocht, wat gelijk staat aan 16.522.970 km autorijden. Steeds meer bedrijven, overheden en burgers

werken actief aan het verkleinen van hun CO2-voetafdruk door eerst zelf te reduceren en vervolgens te compenseren via CO2-certificaten.

Voorheen investeerden zij vooral in buitenlandse projecten, maar dankzij het Platform CO2-neutraal kunnen zij nu ook investeren in Nederlandse CO2-reductieprojecten. Dit begon met Valuta voor Veen-projecten, maar er zijn inmiddels meer methodieken geregistreerd bij de Stichting Nationale Koolstofmarkt. Nieuwe methodieken, zoals het gebruik van biobased materialen, ondersteunen een meer circulaire economie. NMZH heeft actief bijgedragen aan de ontwikkeling van deze methodieken.

Een koper van CO2-certificaten benadrukt dat de resultaten meetbaar en controleerbaar zijn, en is tevreden met de aankoop van Valuta voor Veen CO2-certificaten.

CO2 Voetafdruk

De NMZH heeft sinds 2021 haar CO2-emissies in kaart gebracht om de CO2-voetafdruk te verlagen. In 2023 is de CO2-voetafdruk licht gedaald van 12,35 ton in 2022 naar 11,76 ton in 2023, mede door veranderingen in woon-werkverkeer, waarbij meer gebruik is gemaakt van openbaar vervoer en elektrische auto's. Het NMZH-gebouw in Den Haag is niet energiezuinig; er zijn isolatiemaatregelen genomen en er wordt nagedacht over een groen dak met zonnepanelen, ondanks terughoudendheid van de huisbaas.

NMZH gebruikt groene energie en compenseert het gebruik van aardgas, waardoor de CO2-voetafdruk daarvan nul is. Voor 2024 wordt een verhuizing overwogen om de voetafdruk verder te verlagen. Ondertussen compenseert NMZH haar CO2-uitstoot met CO2-credits van 'Valuta voor Veen'-projecten, om klimaatneutraal te werken. De organisatie streeft ernaar de CO2-voetafdruk verder te verlagen en medewerkers motiveren elkaar om hun voetafdruk te minimaliseren.

3.6 Natuur en Landschap

Leefgebieden van planten en dieren moeten beschermd worden en voldoende ruimte krijgen, ook buiten natuurgebieden. Helaas is slechts 16% van de oorspronkelijke biodiversiteit nog over. Bedreigingen zoals hoge stikstofdepositie, verdroging, slechte waterkwaliteit en klimaatverandering zijn met elkaar verweven. De NMZH streeft naar een Zuid-Holland waar natuur ook in de stad aanwezig is, landbouw aansluit op bestaande natuur en ruimtelijke plannen rekening houden met bodem en ondergrond. We streven naar behoud en herstel van natuur en landschappen en pleiten voor rust, duisternis en stiltegebieden. Dit doen we door onze standpunten onder de aandacht te brengen bij overheden en, indien nodig, juridische procedures te gebruiken.

Groene Hart Pact

Samen met Stichting Groene Hart en de Natuur- en Milieufederaties Noord-Holland en Utrecht maken wij ons zorgen over de druk op het open landschap en de natuurkwaliteit in het Groene Hart. De regio staat voor uitdagingen zoals de energietransitie, woningbouw, recreatie en landbouwtransitie, die allemaal veel ruimte vereisen. Er moeten daarom zorgvuldige keuzes worden gemaakt vanuit een langetermijnperspectief, waarbij de waarden van het Groene Hart centraal staan. Er is behoefte aan meer regie over toekomstige ontwikkelingen. Daarom hebben de genoemde partijen in 2023 een Groene Hart Pact opgesteld, vergelijkbaar met het Kustpact. Het doel is om afspraken te maken met de provincies Zuid-Holland, Noord-Holland en Utrecht, de vijf waterschappen en drie ministeries, zodat het Groene Hart Pact wordt opgenomen in wet- en regelgeving en omgevingsvisies. Dit zal het Groene Hart beter beschermen en regie geven over toekomstige ontwikkelingen. Ondanks het gebrek aan financiering, is dit noodzakelijk om natuur en landschap in Zuid-Holland een volwaardige plaats te geven in de dichtst bevolkte provincie en economische motor van Nederland.

Faunabeheer

Dieren zijn kwetsbaar en hebben bescherming nodig, maar de provincie Zuid-Holland geeft vaak te algemene ontheffingen om dieren af te schieten. In 2023 heeft NMZH, samen met 40 andere natuurorganisaties, gewerkt aan de verbetering van het faunabeheer in de regio.

Beroep inzake FBP ree: Een gezamenlijk beroep tegen de ontheffing voor het populatiebeheer van de ree werd ongegrond verklaard door de rechtbank. Dit betekent dat de ontheffing van kracht blijft. Er is besloten geen hoger beroep in te stellen.

Bezwaar tegen FBP Konijn: NMZH heeft bezwaar ingediend tegen het Faunabeheerplan konijn 2023-2029, vanwege de zorgelijke staat van instandhouding van het konijn. Het plan had geen duidelijk beeld van de konijnenpopulatie en onvoldoende onderbouwing van de afschotmaatregelen. Na een hoorzitting verklaarde de provincie, op advies van de bezwarencommissie, alle bezwaren ongegrond. NMZH besloot geen vervolprocedure in te stellen vanwege de lage kans op succes.

Overleg met RTHA: Er was overleg over het jaarverslag 2022 van afschot waarvoor RTHA een ontheffing heeft.

Plan Boom

In 2023 heeft NMZH in Zuid-Holland verschillende activiteiten georganiseerd om de aanplant van bomen en nieuwe landschapselementen te bevorderen:

Start oogstseizoen: Samen met Meer Bomen Nu werd het oogstseizoen

gestart met een oogstactiviteit in de Scheveningse Bosjes in Den Haag. Vrijwilligers van Meer Bomen Nu, NMZH en De Groene Motor namen deel.

Uitdeelactie in Delft: In november werden bomen uitgedeeld in samenwerking met Hockeyvereniging Hudito in Delft. Overgebleven bomen kregen een plek op het terrein.

Windhagen in De Lier: In februari 2024 werden windhagen aangelegd in De Lier.

100 bomen project: In maart 2024 werden in het kader van het provinciale project "100 bomen 100" bomen geplant die 100 jaar oud mogen worden, met de eerste boom geplant op een schoolplein in Delft.

De provincie Zuid-Holland financierde diverse projecten voor nieuwe landschapselementen, waarbij de NMZH input leverde en initiatiefnemers ondersteunde.

Programma Natuurinclusief

Nederland en Zuid-Holland staan voor grote ruimtelijke en maatschappelijke uitdagingen waarbij een goede kwaliteit van natuur en biodiversiteit essentieel is. Natuurinclusief werken, dat natuur overal en voor iedereen versterkt, is hierbij cruciaal. De Landelijke Agenda

Natuurinclusief stelt doelen voor biodiversiteit en integreert deze in verschillende opgaven zoals bouwen, energie en landbouw.

De Contouragenda Natuurinclusief Zuid-Holland, vastgesteld op 21 februari 2023, past de landelijke agenda specifiek toe op de provincie. Deze agenda bevordert samenwerking tussen biodiversiteit en andere ontwikkelingen en zorgt voor het behoud van algemene soorten en

bescherming van 40 icoonsoorten.

De NMZH heeft samen met IVN een bijdrage geleverd aan de invulling van de Zuid-Hollandse aanpak natuurinclusiviteit in het onderwijs. In 2024 zal deze samenwerking verder worden ontwikkeld.

Kustpact

Op 25 mei en 19 november 2023 hebben er Kustpact overleggen plaats gevonden.

In mei heeft de vergadering plaats gevonden in IJmuiden en in november in Katwijk.

Tijdens deze bijeenkomsten zijn de diverse partners van het Kustpact samen gekomen en zijn de volgende onderwerpen aan bod gekomen:

- Kustpact monitor
- Kernkwaliteiten en collectieve waarden
- Jaarrond exploitatie strandpaviljoens

In 2024 zullen de bijeenkomsten ook in teken staan van bovenstaande punten.

Een zorgwekkende ontwikkeling binnen de provincie Zuid-Holland is de nieuwe strandnota van de gemeente Den Haag. In deze contourennotitie strandnota worden door het College van B&W een eerste aanzet gegeven voor een ruimer strandbeleid:

- het aantal strandpaviljoens dat jaarrond mag blijven staan op het strand wordt uitgebreid;
- de strandondernemers mogen hun aanbod differentiëren;
- de mogelijkheden voor sport op het strand wordt beter gefaciliteerd;
- de mogelijkheid wordt geboden tot permanente bebouwing.

Onder regie van Stichting Duinbehoud hebben wij een reactie gegeven aan de gemeente Den Haag. In 2024 zal dit een vervolg krijgen.

NLO

De NMZH werkt met Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, het Zuid-Hollands Landschap, Dunea, IVN en het Nationaal Park Hollandse Duinen (NPHD) samen in het Natuur- en Landschapsoverleg (NLO).

Het doel hiervan is onderlinge afstemming van de activiteiten op provinciaal niveau en waar mogelijk het samen optrekken in de provinciale belangenbehartiging.

De NMZH heeft hierbij een centrale regierol en organiseert daartoe onder andere vier tot vijf keer per jaar een overleg tussen de medewerkers en directeurs van de organisaties.

In 2023 hebben onder andere de volgende activiteiten plaats gevonden:

- Groene Kieskompas voor de Provinciale Staten verkiezingen

- Organiseren van kennismakingsgesprekken met de nieuwe fracties
- Afstemming rondom het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG)

Deltaplan Biodiversiteit

De Natuur en Milieufederaties zijn onderdeel van de coalitie van meer dan 120 partijen die betrokken zijn bij het Deltaplan Biodiversiteit dat werkt aan biodiversiteitsherstel. Het onderwerp raakt veel van onze werkzaamheden en daarom nemen de Federaties actief deel aan de themawerkgroepen en bijeenkomsten. In 2023 is een vervolg gegeven aan het uitwisselen van kennis en tools rondom het realiseren van landschapselementen de groenblauwe dooradering. Ook is in november Agenda Natuurinclusief 2.0 verschenen. Vanuit de NMZH volgen we de ontwikkelingen en sluiten we aan wanneer het programma concrete kansen biedt voor Zuid-Holland.

Waterkwaliteit

De campagne Inspraak water is niet verlopen zoals we zouden willen. Er is gekozen voor een andere aanpak. Er is een lobbyplan waterkwaliteit in voorbereiding met Natuurmonumenten en Natuur- en Vogelwacht Rotta. Tevens wordt er gesproken en kennis gemaakt met de diverse Hoogheemraden van Delfland. Ook is er gesproken met de glastuinbouwsector om gezamenlijk te komen tot een aanpak die win-win resultaat heeft. Door de positieve ontwikkelingen te halen uit het landbouwakkoord dat geen doorgang heeft gekregen.

De NMZH heeft samen met Pesticide Action Network (PAN) Europe onderzoek uitgevoerd naar de hoeveelheid pesticiden in oppervlaktewater én regenwater. De resultaten hiervan zijn alarmerend: er is verontreiniging aangetoond van een hoog aantal pesticiden. Hieronder bevinden zich stoffen die vaak in kassen

worden gebruikt en zelfs stoffen die al jaren geleden verboden zijn. Het onderzoek dat is uitgevoerd laat zien dat kassen geen gesloten ruimtes zijn en niet minder strenge toelatingseisen verdienen bij het (her)goedkeuren van pesticiden. De NMZH is over deze resultaten verder in gesprek met Glastuinbouw Nederland, het waterschap en provincie. Er loopt een gezamenlijke lobby om chemische bestrijdingsmiddelen in de glastuinbouw en sierteelt vergaand terug te dringen.

Groene peiler Microplastics

Er is een groene peiler Microplastics enquête gehouden onder de NMZH achterban. Er is gevraagd om de sanitaire producten in de eigen badkamer te scannen, om zodoende na te gaan of in deze producten microplastics zijn verwerkt. Ondanks dat de NMZH achterban milieubewust inkoop is toch gebleken dat er microplastics waren toegevoegd aan de helft van de gescande producten. Dit kwam voor de meeste deelnemers als een onaangename verrassing en heeft geleid tot een betere bewustwording bij de aankoop van nieuwe sanitaire producten.

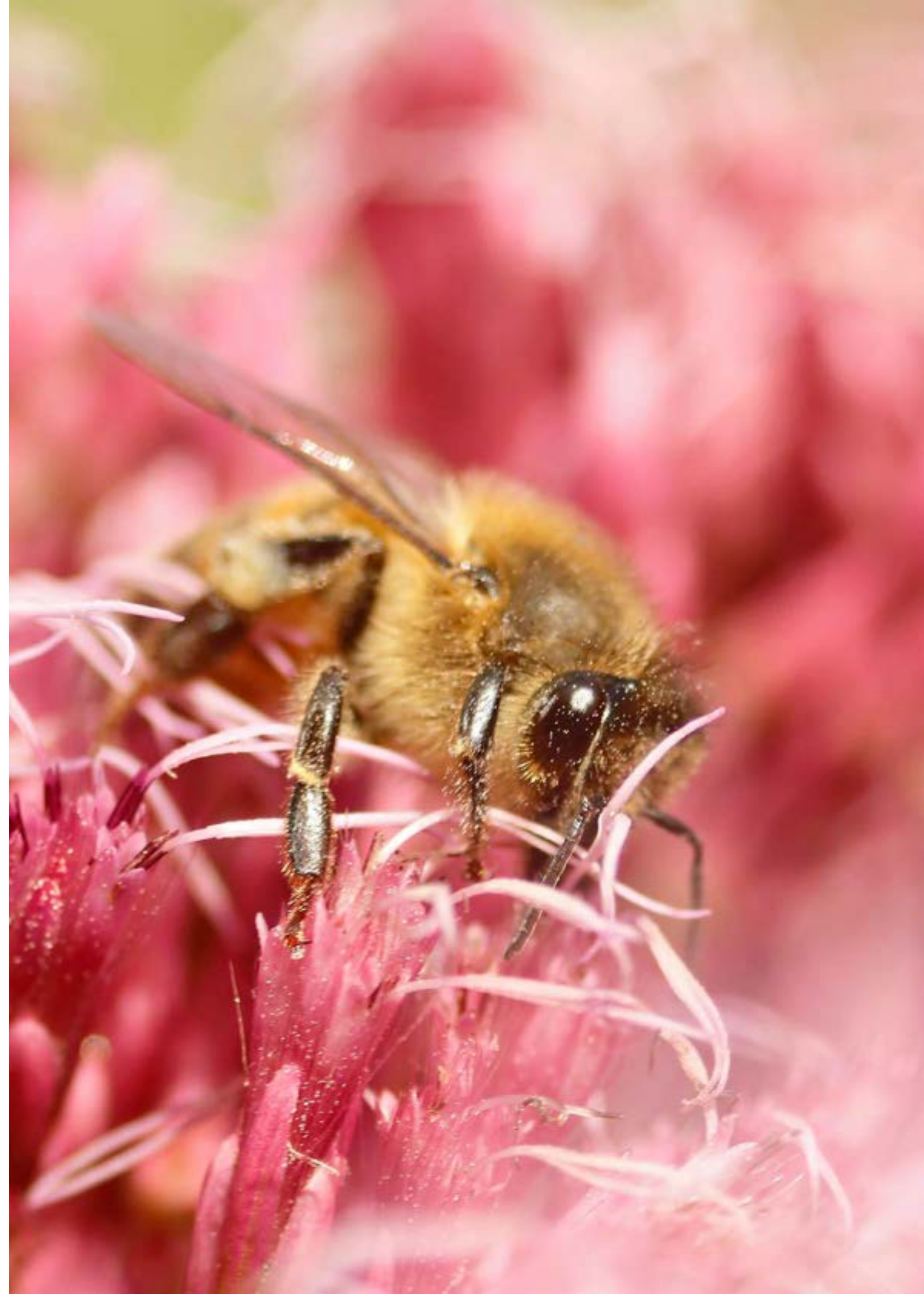
Luchtvaart

CRO Rotterdam The Hague Airport (RTHA)

In Zuid-Holland ligt tussen Den Haag en Rotterdam het vliegveld Rotterdam The Hague Airport (RTHA). De NMZH is sinds 2014 lid van de Commissie Regionaal Overleg luchthaven Rotterdam (CRO). De CRO heeft tot taak om, - via overleg tussen diverse betrokkenen, het gebruik van de luchthaven te bevorderen op een wijze die zoveel mogelijk recht doet aan de belangen van die betrokkenen. Via deelname aan de CRO RTHA behartigt de NMZH de belangen van de leefomgeving. In 2023 heeft de NMZH deelgenomen aan de reguliere vergaderingen van de CRO die ieder kwartaal plaatsvinden. Daarnaast heeft er in 2023 ook een CRO+ vergadering plaatsgevonden waar alle omliggende gemeenten voor waren uitgenodigd.

Schiphol

Naar aanleiding van het rapport 'Nieuwbouw en vliegtuiglawaai Schiphol' die wij in 2022 samen met Natuur en Milieufederatie Noord-Holland hebben gepresenteerd heeft er in 2023 een bezoek plaats gevonden met fractieleden van de Tweede Kamer van D66. De start van het bezoek was in Hoofddorp, vanuit daar werd er door de polder gereden waar langs verschillende nieuwbouwlocaties werd gereden om de problematiek rondom de impact van het Schiphol vliegverkeer inzichtelijk te maken. Daarna vond er een gezamenlijk gesprek plaats ondersteund met een presentatie met de nodige feiten over de effecten op de impact en gezondheid van de mens.

3.7 Verkeer en Vervoer

Iedereen heeft te maken met verkeer, vervoer en infrastructuur. Mobiliteit is belangrijk om te kunnen werken, naar school te kunnen gaan, voor sociale contacten en voor ontspanning. Daarvoor zijn vervoermiddelen en wegen nodig. De NMZH vindt dat bij mobiliteit het klimaat, milieu en natuur zo min mogelijk geschaad moeten worden. Dat wil zeggen: beperk CO₂-uitstoot, luchtverontreiniging, geluidhinder en aantasting van landschap en natuur.

Het huidige verkeers- en vervoersbeleid is nog steeds erg gericht op het aanleggen van nieuwe wegen, het verbeteren van bestaande wegen en het ontwikkelen van vliegverkeer. Daarom doen wij voorstellen voor alternatieven waar dit mogelijk is en denken wij mee over de minst schadelijke inpassing.

CRO Rotterdam The Hague Airport (RTHA)

In Zuid-Holland ligt tussen Den Haag en Rotterdam het vliegveld Rotterdam The Hague Airport (RTHA). De NMZH is sinds 2014 lid van de Commissie Regionaal Overleg luchthaven Rotterdam (CRO). De CRO heeft tot taak om, - via overleg tussen diverse betrokkenen, het gebruik van de luchthaven te bevorderen op een wijze die zoveel mogelijk recht doet aan de belangen van die betrokkenen. Via deelname aan de CRO RTHA behartigt de NMZH de belangen van de leefomgeving. In 2022 heeft de NMZH deelgenomen aan de reguliere vergaderingen van de CRO die ieder kwartaal plaatsvinden. Daarnaast heeft er in 2022 ook een CRO+ vergadering plaatsgevonden waar alle omliggende gemeenten voor waren uitgenodigd.

Tevens is er in 2022 nader contact geweest met Stichting RHIA (Rotterdam The Hague Innovation Airport) over het verder verduurzamen van de luchthaven. Ook is hier contact over geweest met de desbetreffende gedeputeerde van PZH. Helaas heeft dit niet geleid tot een opdracht.

Luchthavenbesluit (LHB) Rotterdam The Hague Airport (RTHA)

Rotterdam The Hague Airport initieerde met belanghebbenden uit de omgeving van de regionale luchthaven een participatietraject in opmaat naar een nieuw Luchthavenbesluit. In het luchthavenbesluit wordt vastgelegd waar een luchthaven ligt, hoe lang en hoe breed de landingsbaan is en welk luchtverkeer gebruikmaakt van de luchthaven. In een luchthavenbesluit staan ook de regels en grenswaarden waar een luchthaven zich aan moet houden. De luchthaven moet een nieuw luchthavenbesluit aanvragen bij het ministerie van Infrastructuur en Milieu.

Onder leiding van onafhankelijke procesbegeleiding is er afgelopen twee jaar een intensief dialoog gevoerd over het toekomstig gebruik van de luchthaven, het vliegverkeer en de impact in de regio. Met het eindproduct is geprobeerd de verschillende belangen en wensen inzichtelijk te maken. Voor RTHA kan het nu de basis vormen in haar officiële aanvraag bij het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.

Het Eindproduct van het participatieproces is terug te vinden via deze link: [Participatietraject Rotterdam The Hague Airport afgerond – Participatietraject RTHA Luchthavenbesluit](#)

Tijdens het Participatieproces voor het nieuw aan te vragen LHB voor RTHA heeft de NMZH mede namens Natuurmonumenten, Rotta, Midden-Delfland Vereniging, Natuur- en Milieubescherming Pijnacker en de gemeenten Midden-Delfland en Delft, zitting gehad in de centrale werkgroep.

De volgende belangen zijn tijdens het participatietraject behartigd:

- Belang van stimuleren leefomgeving ecosysteem (mens, dier en natuur).

- Verminderen impact vliegverkeer op ecosysteem (natuur- en recreatiegebieden waaronder het Bijzonder Provinciale Landschap van Midden-Delfland, inclusief stiltegebied).
- Respecteren van de status van de aanwezige provinciale stiltegebieden.
- Op een duurzame manier omgaan met faunabeheer.
- Verduurzamen van vastgoed, infrastructuur en (vlieg)operatie.
- De kwaliteit van de leefomgeving.
- Sturing op maximale verduurzaming in alle businessprocessen van RTHA met oog voor natuur en landschap.

4.0 Verantwoording en Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht bestaat uit vier leden en een voorzitter. Twee leden worden benoemd op voordracht van de Raad van Aangesloten Organisaties die het bij de NMZH aangesloten Zuid-Hollandse natuur- en milieunetwerk vertegenwoordigt. Twee andere leden worden benoemd op basis van kerncompetenties en provinciale betrokkenheid. De vier leden kiezen zelf een onafhankelijk voorzitter. Chris Enthoven is in december 2022 unaniem herbenoemd als voorzitter van de Raad van Toezicht.

Samenstelling Raad van Toezicht

Op 31 december 2023 bestond de Raad van Toezicht uit de volgende leden:

Chris Enthoven, voorzitter

- Bestuurslid Cultuurkwartier Leiden

Pieter Hordijk, lid Auditcommissie

- Geen nevenfuncties

Rutger Klei, vice-voorzitter en voorzitter auditcommissie

- Zelfstandig bestuursadviseur, Klei Organisatie Advies te Rotterdam
- Voorzitter Bestuur St. Huizen Grootenboom van Os
- Docent Skills Lab en begeleider Masterscripties RC/EMFC opleiding Erasmus School of Accounting and Finance (ESAA)

Pieter Hellinga, algemeen bestuurslid

- Lid van het Diaconaal Platform Oegstgeest, waarin de plaatselijke kerken samenwerken
- Lid van het BeleidsBepalendOrgaan (PBO) van de publieke omroep Unity/Sleutelstad voor de regio Leiden
- Molenaar en Waterambassadeur op een poldermolen
- Voorzitter van het Molenplatform Zuid-Holland

Vacature

Op 12 december 2023 is Karin Husmann afgetreden als lid van de Raad van Toezicht. Sinds 21 februari 2017 maakte zij deel uit van onze Raad van Toezicht en was zij ook vanuit de Raad van Toezicht en het team aangesteld als vertrouwenspersoon binnen onze organisatie.

Naam	Functie	Toetreding RvT	Aftreden/Verkiezbaar							
			2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Chris Enthoven	Voorzitter	20-09-2016			HKC				HKC	
Pieter Hordijk	Lid Zuid en Auditcommissie	21-02-2017	GA			GA			HKA	
Rutger Klei	Vicevoorzitter en voorzitter Auditcommissie	28-11-2017	GC			GC			HKC, 1 jaar op eigen verzoek	A
Karin Husmann	Lid Rijnmond Vertrouwenspersoon	21-02-2017	GA			GA			A	
Pieter Hellinga	Lid	01-01-2023							GA	
Vacature										

De leden van de Raad van Toezicht worden benoemd voor een periode van drie jaar en zijn daarna maximaal tweemaal herbenoembaar. Ultimo het boekjaar is het volgende rooster van aftreden van toepassing:

A = Afgetreden of Einde zittingsduur

GC = Gekozen Coöptatie

GA = Gekozen voordracht Raad van Aangesloten Organisaties

H = Herkozen

HKC = Herkiesbaar voordracht Coöptatie

HKA = Herkiesbaar voordracht Raad van Aangesloten Organisaties

Taken Raad van Toezicht en frequentie vergaderingen

Tot de taken van de Raad van Toezicht (RvT) behoren het goedkeuren van de begroting, jaarrekening en het jaarverslag, evenals het meerjarenbeleidsplan. De beleidsvorming en -uitvoering, waaronder het financiële beheer, behoort tot de taken van de Directie. Daarnaast staat de voortgang van de projecten en de strategische programma's regelmatig op de agenda en worden er strategische kwesties bediscussieerd. In 2023 zijn in totaal zes Raad van Toezicht-vergaderingen gehouden en is een heisessie met een vervolg georganiseerd over de financiële continuïteit en ontwikkelscenario's van de NMZH en het functioneren van de Raad van Toezicht van de Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland.

Verder op de agenda

Ook in 2023 heeft de NMZH last gehad van de doorwerking van Corona op de financiële resultaten. Dit heeft dan ook in 2023 voortdurende aandacht gevraagd van de RvT. Vanaf 2023 vindt ook maandelijks een terugbetaling plaats van de uitgestelde loonbelasting over de coronaperiode.

Vanuit de RvT is stilgestaan bij de maatschappelijk positie van de NMZH richting 2025 e.v. en de financiële continuïteit op de middellange termijn. Dit heeft ertoe geleid dat het bureau LVWB-fundraising is ingehuurd om de NMZH te helpen om te komen tot een aanvullend verdienmodel. Tijdens dit traject is gebleken dat allereerst de positionering en zichtbaarheid van de NMZH helder moet zijn voordat we hier verder mee aan de slag kunnen. In 2024 zal dit verder worden opgepakt en samen met het Strategisch Meerjarenplan 2025-2028 die in 2024 zal worden opgesteld worden uitgewerkt.

Van wegen de verslechterde financiële situatie van de NMZH is er eind 2023 besloten om een reorganisatie door te voeren om een gezond financieel fundament te leggen onder de NMZH. De laatste maanden van 2023 is hieraan gewerkt tussen de directeur en Raad van Toezicht. Deze reorganisatie wordt per 1 januari 2024 doorgevoerd. In 2023 is vastgesteld dat geen gebruik is gemaakt van de klachtenregeling voor derden. Ook is aandacht besteed aan het integriteitsbeleid binnen het team en de rol en taak van de vertrouwenspersoon.

Auditcommissie en frequentie vergaderingen

De RvT heeft een Auditcommissie (AC) ingesteld voor de ondersteuning, advisering en het voorbereiden van besluitvorming van de RvT over de financiële gang van zaken en voor de toetsing van de werking van de administratieve organisatie en de controle hiervan. De taken en verantwoordelijkheden van de AC zijn verder vastgelegd in het Reglement van de Auditcommissie. In 2023 is de Auditcommissie in totaal zes keer bijeengekomen. De Auditcommissie bestaat uit twee leden vanuit de Raad van Toezicht. De vergaderingen van de Auditcommissie worden bijgewoond door de directeur en de controller van de NMZH. Rutger Klei is door de RvT benoemd tot voorzitter van de Auditcommissie.

Integriteitsverklaring

De NMZH is een goed doel en in het bezit van een CBF-Keur. Met het CBF-Keurmerk laten wij zien dat er sprake is van een verantwoorde manier van fondsenwerving en besteding. De ANBI-status hebben wij ontvangen omdat we ons minstens 90% inzetten voor het algemeen nut. Daarnaast hanteren Directie en Raad van Toezicht de Code Goed bestuur voor goede doelen. We onderschrijven het belang van een goed gefundeerd maatschappelijk vertrouwen en volgen dan ook de aanbevelingen op van de vereniging Goede Doelen Nederland.

De Raad van Toezicht leden hebben allen in een verklaring de volgende principes onderschreven:

- Bestuurders en toezichthouders zijn onafhankelijk en handelen integer. Zij zijn alert op belangenverstremgeling, vermijden ongewenste belangenverstremgeling en gaan op een transparante en zorgvuldige wijze om met het voorkomen van tegenstrijdige belangen. Zij onderschrijven het integriteitsbeleid en de bijbehorende gedragscodes van de Natuur en Milieufederaties;
- Bestuurders en toezichthouders kunnen meerdere belangen of functies hebben die elkaar raken. Dit kan voor organisaties nuttig en zelfs nodig zijn, bijvoorbeeld in het kader van de fondsenwerving door bestuurders of de netwerkfunctie van toezichthouders;
- Belangenverstremgeling is ongewenst. Bijvoorbeeld als de belangen een zodanige invloed op elkaar hebben dat de onafhankelijkheid van

een bestuurder of toezichthouder in het geding komt. Daardoor kan de organisatie worden beschadigd en vertrouwen en/of legitimiteit verliezen;

- Tegenstrijdig belang is een zodanig direct of indirect persoonlijk belang van een bestuurder of toezichthouder dat deze niet meer in staat is om de belangen van de organisatie op een integere, objectieve en onbevooroordeelde wijze te behartigen.
1. Bestuurders en toezichthouders zorgen voor een cultuur van openheid en aanspreekbaarheid binnen de organisatie.
 2. Het bestuur en de raad van toezicht vergewissen zich van de onafhankelijkheid van hun leden. Bestuurders en toezichthouders hebben geen zakelijke of persoonlijke belangen of relaties met de organisatie anders dan als bestuurder of toezichthouder, tenzij anders schriftelijk is overeengekomen. Zij aanvaarden zonder voorafgaande goedkeuring van de raad van toezicht geen (neven)functies die gezien de aard of het tijdsbeslag raken aan hun functioneren.
 3. Bestuurders en toezichthouders laten het belang van de organisatie prevaleren boven eigen belangen en onthouden zich van persoonlijke bevoordeling.
 4. Bestuurders/toezichthouders melden elke vorm van (mogelijke) belangenverstremgeling en (potentieel) tegenstrijdig belang aan de voorzitter van de raad van toezicht en verschaffen hem daarover alle relevante informatie. De raad van toezicht besluit dan buiten de aanwezigheid van de betrokken toezichthouder(s) en/of bestuurder(s) of er sprake is van ongewenste belangenverstremgeling of tegenstrijdig belang en treft passende maatregelen. De raad van toezicht geeft hierover openheid binnen de organisatie en naar externe belanghebbenden.
 5. Als op basis van een melding geconstateerd wordt dat er sprake is van ongewenste belangenverstremgeling zorgt de betrokken bestuurder of toezichthouder ervoor dat deze belangenverstremgeling zo snel mogelijk wordt opgeheven. De raad van toezicht ziet hierop toe en neemt maatregelen wanneer de betrokken bestuurder of toezichthouder hierin nalatig is.
 6. Als er sprake is van tegenstrijdige belangen neemt de betrokken bestuurder of toezichthouder niet deel aan de voorbereiding, beraadslaging, besluitvorming en uitvoering van deze zaken.
 7. Besluiten tot het aangaan van transacties of relaties waarbij tegenstrijdige belangen van bestuurders of toezichthouders (kunnen) spelen, behoeven vooraf goedkeuring door de raad van toezicht. De raad van toezicht legt deze besluiten schriftelijk en met een motivering vast en rapporteert hierover in het jaarverslag.
 8. Alle bestuurders en toezichthouders voldoen aan de ANBI-integriteitseisen. Dit wil zeggen dat hij/zij niet veroordeeld mag zijn voor een misdrijf.

Bezoldiging Raad van Toezicht en directeur

De leden van de Raad van Toezicht ontvangen geen vergoeding voor hun werkzaamheden, maar kunnen gemaakte kosten declareren. De inschaling van directeuren van goede doelen organisaties volgt de richtlijn van Goede Doelen Nederland, verplicht gesteld door het CBF sinds 2018. De beloning van de directeur van NMZH moet hiermee overeenkomen. In 2018 is de bezoldiging van de directeur getoetst volgens deze regeling en opnieuw beoordeeld in november 2020, zonder veranderingen. De directeursfunctie is beoordeeld op 345 punten en ingedeeld in categorie F. Ook in 2023 voldoet de NMZH aan alle vereisten van het CBF.

Continuïteitsverklaring

Al ruim 50 jaar geeft de Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland (NMZH) een stem aan natuur en landschap. Wij werken samen met inwoners, groene ondernemers, koplopers in het Zuid-Hollandse bedrijfsleven en overheden vanuit onze maatschappelijke doelstelling en non-profit aan de verduurzaming van onze samenleving. Dat doen wij bij de klimaatopgave en energietransitie, de verduurzaming van de landbouw en voedseltransitie en bij ontwikkelingen binnen natuur en landschap. Tot 2015 ontving de NMZH hiervoor een boekjaarsubsidie van de provincie Zuid-Holland, afgebouwd vanaf 2012. Konden wij ons in 2015 en 2016 als maatschappelijk ondernemer manifesteren met een bescheiden positief jaarresultaat, de laatste jaren slaagden wij er niet meer in om het boekjaar met een positief financieel resultaat af te sluiten.

Ook 2023 sluiten wij af met een tekort. Tot op heden hebben we deze tekorten ten laste van de continuïteitsreserve kunnen brengen, maar dit is een eindig oplossing. Voor de continuïteit van de NMZH is het noodzakelijk om deze negatieve trend te doorbreken. De huidige continuïteitsreserve is nog steeds onvoldoende om in een ultieme situatie te kunnen voldoen aan onze liquidatie verplichtingen en dat blijft zorgelijk.

De Raad van Toezicht en de directie hebben eind 2023 e.v. aan de hand van een drietal scenario's (basisscenario, scenario uitbreiding 1 medewerker, scenario inkrimping) opnieuw gekeken naar de financiële exploitatie en de toekomst van de NMZH. Gezamenlijk hebben wij vastgesteld dat het basisscenario (huidige situatie) ons niet verder gaat helpen. Gezien de ervaringen uit de achterliggende jaren is in dit scenario niet voldoende verdien capaciteit om tot een positief resultaat te komen. Het scenario inkrimping biedt, onder de juiste randvoorwaarden, ons mogelijkheden om de continuïteit in financiële zin veilig te stellen. De Raad van Toezicht en directie hebben op basis van deze discussies vastgesteld dat wij de afgelopen jaren er niet in zijn geslaagd om de omzet met voor het boekjaar toerekenbare uren te vergroten. Daarom is besloten om per 1 januari 2024 een reorganisatie door te voeren waardoor meer kans ontstaat om tot een positief resultaat te komen in 2024 en er weer dotatie mogelijk gaat worden om de continuïteitsreserve de komende jaren te verbeteren. Dit betekent dat wij afscheid gaan nemen van een medewerker en

inzetten op een verhuizing in het eerste half jaar, dit met als doel om de huisvestingslasten met 1/3 terug te brengen. Daarnaast zal in de exploitatie gezocht worden naar synergievoordeel en in het verbeteren van de uitvoeringskracht en het rendement hiervan.

In de tweede helft van 2023 is de partner van de directeur ziek geworden. Dit heeft ook invloed gehad op de inzet van de directeur. Waar mogelijk heeft het gehele team dit opgevangen.

Integriteitsbeleid

De NMZH beschikt over een integriteitsbeleid. Dit bestaat uit een door de Raad van Toezicht vastgesteld beleidsdocument waarin onze kernwaarden worden aangegeven en waarin beschreven wordt wat wij verstaan onder integriteit, wat het protocol is bij ongewenst gedrag of een vermoeden van een misstand en hoe we het beleid borgen, monitoren en evalueren.

Daarnaast omvat het een gedragscode die door medewerkers ondertekend wordt bij indiensttreding. In de gedragscode wordt beschreven wat de waarden en normen van de NMZH zijn en welk gedrag wij verwachten van medewerkers, zzp'ers, vrijwilligers en stagiairs. De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het vaststellen van het integriteitsbeleid. De directeur is verantwoordelijk voor het uitdragen van het beleid, het periodiek agenderen van het onderwerp

en het zorgdragen voor naleving en het beperken van kwetsbaarheid van werkprocessen

binnen de organisatie. Minimaal een keer per jaar wordt er met het team een integriteitsbijeenkomst georganiseerd waarbij cases behandeld worden of gesproken wordt over onderwerpen waar we in ons werk tegenaan lopen.

Meldpunt integriteit

Medewerkers kunnen in geval van problemen melding doen bij de vertrouwenspersoon van de NMZH. Bij meldingen die betrekking hebben op de directeur, een of meerdere leden van de raad van Toezicht kan anoniem melding worden gedaan bij de externe vertrouwenspersonen bij de landelijke samenwerking van NMF's. De vertrouwenspersoon adviseert de medewerker en biedt desgewenst ondersteuning om te komen tot een oplossing van het probleem. Wanneer het niet lukt om tot een oplossing te komen, kan de medewerker (met ondersteuning van de vertrouwenspersoon) een klacht indienen bij de klachtencommissie. Het protocol voor integriteitsmeldingen en klachten is opgenomen in het integriteitsbeleid dat iedere

medewerker bij indiensttreding ontvangt. Ook voor meldingen van buiten de organisatie

is een meldpunt ingericht. Iedereen die een misstand binnen de NMZH ziet of vermoedt, kan hiervan melding doen bij de vertrouwenspersoon van de NMZH, Karin Husmann. Deze meldingen worden

vertrouwelijk behandeld en indien nodig, wordt een onderzoek ingesteld.

Meldingen 2023

Er zijn in 2023 geen meldingen of klachten binnengekomen bij de vertrouwenspersoon van de NMZH, externe vertrouwenspersoon van de landelijke samenwerking van NMF's of bij de directeur.

Nationale Postcode Loterij

De Natuur en Milieufederaties mogen al 25 jaar lang rekenen op de steun van de Nationale Postcode Loterij. De vaste jaarlijkse bijdrage van 2,25 miljoen euro maakt het mogelijk dat wij ons samen met 1.200 lokale initiatieven kunnen blijven inzetten voor mooie en duurzame provincies. De impact die we hiermee realiseren, was niet mogelijk geweest zonder deze hulp. Wij zijn de Postcode Loterij en alle deelnemers dan ook enorm dankbaar voor hun bijdrage

Annie van de Pas, netwerkdirecteur van de Natuur en Milieufederaties: "De bijdrage van de Loterij is al 25 jaar een fundament voor de realisatie van vele mooie lokale projecten die wij in de 12 provincies kunnen realiseren en zorgt ook voor een belangrijke impuls voor landelijke projecten zoals Energietuinen en Plan Boom. Het is fantastisch dat we op deze manier in heel Nederland extra stappen kunnen zetten."

5.0 Financiële verantwoording

2023 is afgesloten met een negatief resultaat van € 30.496 en daarmee hebben we voor het zevende jaar op rij geen positief resultaat kunnen behalen. 2023 was weliswaar een jaar waarin we zonder aller-lei maatschappelijke issues konden opereren maar een volledig open maatschappij heeft helaas niet tot een positieve ontwikkeling gezorgd. Iets meer dan de helft van dit negatieve resultaat ligt overigens in een subsidie afrekening van één van onze POP3 projecten zonder welke het negatieve resultaat beperkt was gebleven tot € 11.462.

De liquiditeit is nog steeds een groot punt van aandacht maar door continue scherp te sturen op de beschikbare liquiditeit zijn er ook het afgelopen jaar geen problemen geweest in het nakomen van onze verplichtingen. De resultaatontwikkeling blijft nog steeds de druk op de liquiditeit houden maar het lijkt er op dat grote problemen achterwege blijven. De ondersteuning voor 2 jaar van de provincie, die vanwege de uitloop voor een jaar is verlengd inclusief een extra bijdrage, helpt bij de doorontwikkeling en we hopen nog steeds dat dit een springplank is naar een stabiele situatie. Ook de acquisitieportefeuille is nog steeds goed gevuld, er zijn voldoende ideeën om uit te werken, en we vertrouwen erop dat we die ook in 2024 te gelde kunnen maken zodat we uiteindelijk een positief beeld kunnen laten zien.

De positieve lijn, zij het fragiel, die ook in 2023 zichtbaar was zet zich voorzichtig voort in 2024. De portefeuille met projecten in verschillende stadia van aanvraag is goed gevuld en het uitzicht voor het gehele jaar ziet er goed uit. Lastig te beïnvloeden blijft nog steeds de tijd die nodig is om van aanvraag tot project te komen. De overtuiging die wij hebben voor een project blijkt lastig over te brengen en door te dringen. Die blijft zorgelijk en lastig te beïnvloeden. De steun van de provincie is zeer welkom en we vertrouwen erop dat we hiermee in 2024 het laatste stuk van de springplank kunnen bewerkstelligen waarmee we weer verder kunnen en we daarmee een solide basis voor de toekomst kunnen leggen.

5.2 Financiële resultaten

De staat van baten en lasten over 2023 sluit met een tekort wat als volgt is opgebouwd:

Aan baten hebben wij ontvangen	€ 756.781
Aan de verschillende doelstellingen hebben wij besteed	€ 642.736
Aan kosten beheer en administratie hebben wij besteed	€ 144.573
Het saldo van de financiële baten en lasten is	€ 32
Hieruit resulteert een tekort van	€ (30.496)
Aan voordelige overige resultaten is behaald	€ 0
Tekort	€ (30.496)

De overige resultaten, zoals ook te lezen in de jaarrekening, zijn nihil. Bijzondere baten hebben zich niet voorgedaan in het boekjaar.

Als we nader inzoomen op de resultaten afgezet tegen de begroting dan ziet dat er als volgt uit:

	Realisatie		Begroting		Verschil ten opzichte van de begroting	
	2023	2023	2023	2023	Voordelig	Nadelig
(x €1.000)	€	€	€	€	€	€
BATEN						
Particulieren	1	-			1	
Loterijorganisaties	-	-				
Subsidies van Overheden	132	100			32	
Andere organisaties zonder winststreven	623	643				20
Overige baten	1	2				1
Financiële baten en lasten	-	-				
	757	745				
LASTEN						
	787	745				42
					33	63
						(33)
SALDO	(30)	0				30

Toelichting

Zoals hiervoor al aangehaald is het niet gelukt het jaar 2023 positief af te sluiten. Bij de start van 2023 lag er een acquisitie opgave van € 330.000 die fors lager was dan bij de start van 2022 wat in die basis als positief kan worden gezien. Gedurende het jaar is voortvarend aan de slag gegaan om ook het restant in te vullen en dat is nagenoeg gelukt. Doordat we een aantal binnen gehaalde projecten niet meer voldoende konden invullen gedurende 2023 konden we ook het resultaat daarvan niet meenemen. Dat aangevuld met een afboeking op één van de POP3 projecten heeft uiteindelijk geleid tot het nu behaalde resultaat.

Baten

De baten vallen hoger uit dan begroot maar omdat deze ook deels dienen ter dekking van directe kosten, die hoger zijn dan begroot, levert dit daarmee niet de benodigde dekking op de personele inzet op. Tegen het einde van 2023 zijn er nog diverse nieuwe projecten gestart maar die brachten onvoldoende op in het lopende jaar om het zichtbare tekort op te vangen. Deze projecten zorgen weliswaar voor een goede start van 2024 maar ook daar ligt nog een behoorlijke acquisitieopgave om de exploitatie van het jaar sluitend te krijgen.

Lasten

De totale lasten vallen hoger uit dan begroot echter is een verschil zichtbaar tussen de directe en indirecte kosten. De directe kosten, verbonden aan projecten, nemen toe mede doordat het project

Groenste Familie nog steeds doordraait. De project periode eindigt nu op 31 december 2024. De indirecte kosten nemen af maar daar ligt met name de ontvangen verzuim uitkering aan ten grondslag wat zichtbaar is in lagere personele kosten. Ook de overige indirecte kosten vallen in totaal lager uit dan begroot oa door lagere energiekosten.

5.3 Risicobeheersing

De Raad van Toezicht heeft het kader vastgesteld voor de risicobeheersing bij acquisitie en uitvoering. Doordat de organisatie geen provinciale boekjaarsubsidie meer heeft is er een toegenomen belang voor de eigen fondsenwerving en de ontwikkeling van producten en diensten. Het belang van een goede interne risicobeheersing is hierdoor toegenomen. Naast de primaire administratievoering is er extra aandacht voor de risico's bij het verkrijgen van middelen en acquisitie van projecten, de monitoring van de voortgang van projecten en de projectadministratie.

In de basis ligt er, bevestigd door een eerder uitgevoerde toezichtscan, een adequaat werkend bestuursmodel alsook een goed ingericht financieel technisch beleid en financieel management. Het risico zit vooral in het achterblijven van acquisities t.o.v. de begroting. Met opdrachtgevers zal de doorlooptijd van offerte tot opdrachtverlening constant bewaakt moeten worden en wanneer uitloop dreigt, zullen hierover afspraken dan wel aanvullende keuzes moeten worden gemaakt.

Tevens worden de doorlopende risico's middels managementrapportages inzichtelijk gemaakt en periodiek besproken met directie en Raad van Toezicht zodat de organisatie tijdig kan bijsturen indien de analyses daar aanleiding toe geven. Ook de Auditcommissie, die als vaste adviescommissie is ingesteld door de Raad van Toezicht, speelt een rol in de risicobeheersing.

De afgelopen jaren is gebleken dat het formaliseren en uitbetalingen van subsidieregelingen vaak een lange doorlooptijd hebben. Doorlooptijden kunnen daarbij oplopen tot 12 maanden en meer. Dit zorgt ervoor dat de liquiditeitspositie continue onder druk staat. Al geruime tijd is het zo dat bij de reguliere projecten een voorschot van 75% in het voorstel wordt opgenomen om ervoor te zorgen dat er geen dan wel een minimale voorfinanciering nodig is om het project uit te voeren. Ook blijft het noodzakelijk dat er naast kortlopende projecten meerjarenprogramma's moeten worden ontwikkeld om de algehele financiële positie ook in de komende jaren verder te verbeteren. Het politieke klimaat in de provincie is daarbij helaas een beperkende factor.

In het afgelopen jaar zijn er wederom indringende gesprekken over de toekomst van de organisatie gevoerd. Deze zijn ook uitgebreid in de auditcommissie en Raad van Toezicht besproken om ook daar feedback te krijgen en met z'n allen vast te stellen of de eerder besproken koers voor de NMZH het effect resorteert dat gewenst is. Vanuit de voortgang en de uitgevoerde analyses is de keuze gemaakt begin 2024 een reorganisatie door te voeren omdat eerdere inspanningen nog onvoldoende effect hebben gehad. Dit heeft geresulteerd in het vertrek van 1 medewerker, een verhuizing van de organisatie met een besparing in de huisvestingslast en een kritische beschouwing van alle kosten componenten. Daarnaast is bewerkstelligd dat de provincie nog een derde jaar ondersteuning biedt om het ingezette traject op een adequate wijze te kunnen afronden met hopelijk een positieve uitkomst voor de toekomst van de milieufederatie.

5.4 Nationale Postcode Loterij

De bijdrage van de Postcode Loterij maakt in iedere provincie een verschil

Energietuinen is een van de projecten van de Natuur en Milieufederaties die mogelijk gemaakt wordt door de deelnemers van de Postcode Loterij.

De Natuur en Milieufederaties mogen als meer dan 25 jaar rekenen op de steun van de Nationale Postcode Loterij. De vaste jaarlijkse bijdrage van 2,25 miljoen euro maakt het mogelijk dat wij ons samen met ruim 1.200 lokale initiatieven kunnen blijven inzetten voor mooie en duurzame provincies. De impact die we hiermee realiseren, was niet mogelijk geweest zonder deze hulp. Wij zijn de postcode Loterij en alle deelnemers dan ook heel dankbaar.

Extra schenkingen

Naast de jaarlijkse bijdrage kunnen we een beroep doen op een extra schenking van de loterij voor bijzondere projecten, zodat we belangrijke stappen kunnen maken richting een klimaatbestendige, natuurinclusieve en circulaire samenleving. De projecten Plan Boom en Energietuinen zijn hier voorbeelden van. Projecten die we zonder deze extra bijdrage niet hadden kunnen uitvoeren. Een relatief nieuw project dat we gestart zijn met de hulp van de loterij is Boerr&Buur met Natuur. In iedere provincie gaan twee coalities aan de slag, die groene burens en actieve burens bij elkaar brengen. Door dit netwerk krachtig bij de staan, werken we aan meer biodiversiteit, een beter klimaat, circulair grondstofgebruik en gezonde & diervriendelijke voeding. Oftewel: een toekomstbestendige landbouw.

De Natuur en Milieufederaties zijn de Postcode Loterij en alle deelnemers enorm dankbaar voor hun bijdrage. Met hun steun kunnen we ons blijven inzetten voor mooie en duurzame provincies.

5.5 Beleggingen

De organisatie heeft haar overvloedige geldmiddelen alleen geparkeerd op spaarrekeningen met een laag risico. Beleggen met hoger risico wordt niet acceptabel geacht.

5.6 Kosten en bestedingspercentage baten

De Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland kent geen fondsenwervende activiteiten in de enge zin van het woord. Een deel van haar inkomsten verkrijgt zij als kansspelbegunstigde vanuit de Nationale Postcode loterij zoals hiervoor ook aangegeven. In strikte zin is een percentage voor kosten van fondsenwerving dan ook niet van toepassing maar De Provinciale Natuur en Milieufederaties hanteren voor het inzichtelijk maken van deze kosten een uniforme systematiek die gebaseerd is op de aanbeveling Toepassing van Richtlijn 650 voor kosten Beheer en Administratie van de Vereniging Fondsenwervende Instellingen (VFI). In afwijking van voorgaande jaren worden de kosten van beheer en administratie, welke binnen de milieufederatie feitelijk kwalificeren als indirecte kosten, apart zichtbaar gemaakt in de staat van baten en lasten.

5.7 Reserves en vermogen

Per 31 december bedroeg het eigen vermogen van de stichting € 98.544 wat volledig is opgenomen in een continuïteitsreserve zoals ook zichtbaar is gemaakt in de jaarrekening over het boekjaar 2023. Het beleid van de stichting met betrekking tot de omvang en functie van het vrij besteedbare vermogen is erop gericht om de continuïteit van de organisatie te waarborgen door middel van het opbouwen van een eigen vermogen ter hoogte van 1/2 jaar aan uitvoeringskosten. Begin 2022 is dit vastgesteld op een bedrag van € 218.000. Jaarlijks wordt hiertoe maximaal aan toegevoegd een bedrag dat overeenkomt met het resultaat uit de begroting. Door CBF is toegestaan dat hiervoor 1,5 jaar wordt gehanteerd en daarmee blijft de stichting ruim binnen de gestelde norm. Door de verliezen van de afgelopen jaren is de reservepositie sterk afgenomen. Deze trend moet doorbroken worden om discontinuïteit te voorkomen. We blijven daarbij onze inzet richten op acquisities en diensten die beter, en bij voorkeur structureel, bij gaan dragen aan het versterken van onze reservepositie in de komende jaren.

5.8 Doorkijk naar het jaar 2024

Het boekjaar 2024 borduurt voort op de ontwikkeling in 2023 en biedt wederom een behoorlijke uitdaging. De acquisitie opgave om de exploitatie compleet te maken ligt op € 386.000 en is daarmee hoger dan de beginstand van 2023. De portefeuille met projecten in verschillende stadia van aanvraag is na uitwerken van de begroting stabiel gebleven waarbij projecten die zijn toegekend ook alweer zijn vervangen door nieuwe initiatieven. Per rapportdatum is nog € 111.000 binnen te halen en dat wordt haalbaar geacht. Ook het verdienmodel waarvoor de provincie ondersteuning biedt zal in dit jaar z'n beslag krijgen en de verwachting is dat hier ook een jaarlijkse geldstroom uit voort zal komen. In de loop van 2024 zal duidelijk worden hoe dat vorm krijgt.

Naast de nog binnen te halen projecten zijn de vaste waarden opgenomen in de begroting en kunnen we verder borduren op projecten die in 2023 zijn gestart.

De (herziene) begroting voor 2024 sluit met een resultaat van € 45.000 positief omdat dit noodzakelijk is voor de toekomst van de Milieufederatie en daarom heeft de Raad van Toezicht dit als taakstellend opgegeven aan de directeur. De begroting ziet er in hoofdlijn als volgt uit:

Begroting 2024	€
Uitgaven	
<i>Projectkosten direct</i>	
Inhuur derden	-
Reis- en verblijfkosten	1.000
Voorlichting en presentatie	1.500
Overige kosten	2.500
	<u>5.000</u>
<i>Indirecte kosten</i>	
Personeelskosten (vaste dienst)	547.250
Reis- en verblijfkosten	4.250
Voorlichting en presentatie	5.350
Huisvestingskosten	59.250
Kantoorkosten	29.550
Bestuurskosten	1.000
Administratie- en advieskosten	40.000
Financieringskosten	2.500
	<u>691.550</u>
Totaal uitgaven	<u>696.550</u>
Inkomsten	
Donaties	95
Baten van subsidies van overheden	-
Baten van andere organisaties zonder winststreven	739.455
Overige baten	2.000
Rentebaten	0
Totaal inkomsten	<u>741.550</u>
Resultaat	45.000

6.0 Jaarrekening 2023

Kasstroomoverzicht

Het saldo van de geldmiddelen is in het jaar 2023 toegenomen met € 38.408. In 2022 was nog sprake van een afname groot € 100.168. In onderstaande analyse van de kasstromen wordt toegelicht hoe de mutatie tot stand is gekomen

	2023	2022
	€	€
Kasstroom uit operationele activiteiten:		
Tekort	(30.496)	(15.149)
Aanpassingen voor:		
Afschrijvingen	2.414	1.609
Investeringen	-	(12.069)
Veranderingen in werkkapitaal:		
Mutatie vorderingen	122.485	(6.657)
Mutatie kortlopende schulden	(55.995)	(67.902)
	66.490	(74.559)
Kasstroom uit bedrijfsoperaties	38.408	(100.168)
Kasstroom uit operationele activiteiten	38.408	(100.168)
Netto kasstroom	38.408	(100.168)
Mutatie geldmiddelen	38.408	(100.168)

De toename in het boekjaar is met name het gevolg van een afname van de nog te ontvangen bijdragen.

Toelichting op de balans en de staat van baten en lasten

Algemeen

Doelstelling

De Stichting Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland, gevestigd te Den Haag, is opgericht op 18 augustus 1986 en is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken onder nummer 41129491.

Het doel van de stichting is: het behartigen van belangen met betrekking tot het beschermen, beheren, verbeteren en verrijken van het milieu, natuur en landschap in en rond de provincie Zuid-Holland, een en ander in de meest ruime zin.

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het overschot/tekort vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders wordt vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

De jaarrekening is opgesteld conform de verslaggevingsrichtlijnen, die gesteld worden aan Fondsenwervende instellingen (RJ 650).

Continuïteit

2023 was qua omstandigheden een normaal jaar maar voor de vergaring van inkomsten blijft het voor een organisatie als de Milieufederatie ingewikkeld om daarvan voldoende binnen te halen. De Provincie heeft weliswaar een substantieel bedrag toegezegd voor 2 jaar maar daarmee is de exploitatie nog niet sluitend. Ondanks de nodige inspanning is het niet gelukt een positief resultaat te behalen en is er uiteindelijk ook besloten tot het doorvoeren van een reorganisatie. Dit vindt z'n effect met name in 2024 maar de verwachting is dat dit, samen met de introductie van een verdienmodel wat met steun van de Provincie is ontwikkeld, voldoende basis geeft om de organisatie weer gezond te maken in de komende jaren.

Het jaar 2024 zal dan nog een overgangsjaar zijn maar daarna zal er naar verwachting meer stabiliteit moeten ontstaan waarmee de continuïteit gewaarborgd is.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Materiële vaste activa

In de loop van het boekjaar aangeschafte materiële vaste activa worden in principe in het boekjaar geheel afgeschreven en als kosten aangemerkt. Slechts bij hoge uitzondering en substantialiteit wordt een investering als materieel vast actief opgenomen en derhalve afgeschreven over de geschatte levensduur.

Onderhanden werk/jaaroverschrijdende projecten:

Onderhanden werk wordt gewaardeerd op kostprijs verminderd met de op balansdatum reeds voorzienbare verliezen. De kostprijs omvat de directe loonkosten en overige kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend en overigens gebaseerd zijn op reeds in het boekjaar afgesloten contracten. De reeds ontvangen gelden worden op het onderhanden werk in mindering gebracht. Positieve resultaten worden in het jaar van definitieve afrekening genomen.

Voor (verwachte) negatieve resultaten wordt ultimo van het jaar een voorziening gevormd.

Vorderingen

De vorderingen worden opgenomen tegen nominale waarde onder aftrek van de noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van beoordeling per vordering.

Te vorderen subsidies worden opgenomen tegen de nominale waarde van de toegekende beschikkingen van de diverse subsidie verstrekkende organisaties.

Reserves

Het vermogen wordt onderverdeeld naar continuïteitsreserve, bestemmingsreserves en overige reserve.

Continuïteitsreserve

De continuïteitsreserve is gevormd voor dekking van risico's op korte termijn en om zeker vast te stellen dat de stichting ook in de toekomst aan haar verplichtingen kan voldoen. Voor de vorming hiervan worden de normen gesteld door Goede Doelen Nederland in acht genomen.

Bestemmingsreserves

Bestemmingsreserves zijn bedoeld om voor specifieke doelen middelen af te zonderen van de overige reserves. Bij de in te zetten reserves zal telkenmale doel en omvang worden toegelicht.

Overige reserve

De overige reserve wordt opgebouwd uit bedragen die over zijn nadat op grond van de uitgangspunten mutaties op de andere reserves hebben plaatsgevonden.

Verbonden partijen

Met Stichting CO2 Bank-Zuid-Holland bestaat op dit moment een bestuurlijke eenheid. Omdat de stichting echter nog geen activiteiten heeft ontplooid wordt hiervan niets opgenomen in de jaarstukken.

Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

Baten van particulieren

Onder deze categorie worden gelden verantwoord, die door de gever vrijwillig zijn afgestaan en geen (evenredige) tegenprestatie vormen voor geleverde goederen en/of diensten.

Baten van subsidies van overheden

Subsidies van overheden worden als bate verantwoord zodra er redelijke zekerheid bestaat dat zij zullen worden ontvangen en dat de organisatie zal voldoen aan de daaraan verbonden voorwaarden. Ontvangen voorschotten waar in het boekjaar nog geen lasten tegenover staan worden als vooruit ontvangen bedragen onder de kortlopende schulden opgenomen.

Baten van andere organisaties zonder winststreven

De toegezegde bijdragen van andere organisaties worden verantwoord op basis van de netto toezegging verminderd met de gemaakte verwervingskosten. Onder deze categorie worden ook de indirect verkregen gelden van de Nationale Postcodeloterij verantwoord daar deze via de koepelorganisatie van de NMF's worden doorverdeeld en dus niet rechtstreeks worden ontvangen.

Beleggingen

Ontvangen middelen worden niet aangewend voor belegging in effecten, zoals aandelen en obligaties.

Bestedingen

Onder de bestedingen worden, per doelstelling, de directe projectkosten en het aandeel in de uitvoeringskosten verantwoord.

De directe projectkosten zijn de kosten welke direct en specifiek zijn toe te rekenen aan een project.

Onder de uitvoeringskosten worden de kosten verantwoord van de eigen organisatie (kosten van bestuur, beheer en uitvoering). Deze kosten worden op basis van bestede directe project-uren verdeeld naar de doelstellingen.

Beheer en administratie

De Provinciale Natuur en Milieufederaties hanteren voor het inzichtelijk maken van deze kosten een uniforme systematiek die gebaseerd is op de aanbeveling Toepassing van Richtlijn 650 voor kosten Beheer en Administratie van de Vereniging Fondsenwervende Instellingen (VFI). De kosten voor beheer en administratie worden inzichtelijk gemaakt in de Toelichting op de bestedingen, maar worden in de staat van baten en lasten volledig toegerekend aan de doelstellingen.

Fiscale positie

Belastingen

De stichting is met ingang van 1 september 2014 voor een deel van haar activiteiten omzetbelastingplichtig doch blijft vrijgesteld van vennootschapsbelasting.

Toelichting op de onderscheiden posten van de balans

Actief

Materiële vaste activa

Benodigd voor de bedrijfsvoering

Het verloop van deze post in 2023 is als volgt:

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Aanschafwaarde per 1 januari	12.069	-
Investeringen	-	12.069
Aanschafwaarde per 31 december	12.069	12.069
Afschrijving in het boekjaar	2.414	1.609
afschrijving tot en met vorig boekjaar	1.609	-
	4.023	1.609
Boekwaarde per 31 december	8.046	10.460

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€

Vorderingen

Debiteuren:

Debiteuren	11.180	32.787
------------	--------	--------

Overige vorderingen en overlopende activa:

Te vorderen bijdragen De Natuur en Milieufederaties	2.211	31.575
Vooruitbetaalde bedragen	9.167	9.207
Afrekening bijdrage NOW regeling	-	12.894
Nog te ontvangen projectbijdragen	60.903	86.380
Nog te ontvangen subsidies	74.154	145.352
Overige vorderingen	45.026	6.931
	191.461	292.339

De looptijd van deze vorderingen bedraagt een periode < 1 jaar.

	<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
	€	€
Liquide middelen		
ING bank rekening-courant	57.869	6.479
Triodos bank, rekening courant	40.541	53.550
ING bank spaarrekening	<u>3.439</u>	<u>3.412</u>
	<u>101.849</u>	<u>63.441</u>

Voor een bedrag van € 3.355 staan de liquide middelen niet ter vrije beschikking van de stichting. Dit in verband met een verstrekte bankgarantie door ING bank in verband met huurverplichtingen van het pand ad € 3.355.

Eigen vermogen

Reserves

Continuïteitsreserve

Het verloop van deze post is als volgt:

	<u>2023</u>	<u>2022</u>
	€	€
Stand per 1 januari	129.040	144.189
Resultaatbestemming	<u>(30.496)</u>	<u>(15.149)</u>
Stand per 31 december	<u>98.544</u>	<u>129.040</u>

Het beleid van de stichting met betrekking tot de omvang en functie van het vrij besteedbare vermogen is er op gericht om de continuïteit van de organisatie te waarborgen door middel van het opbouwen van een eigen vermogen ter hoogte van 1/2 jaar aan uitvoeringskosten. Begin 2022 is dit vastgesteld op een bedrag van € 218.000. Jaarlijks wordt hiertoe maximaal aan toegevoegd een bedrag dat overeenkomt met het resultaat uit de begroting.

	<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
	€	€
<u>Leveranciers en handelskredieten:</u>		
Crediteuren	<u>36.948</u>	<u>53.223</u>

Belastingen en premies sociale verzekeringen:

Saldo BTW af te dragen ultimo boekjaar	10.460	13.825
Afdracht loonheffingen en sociale lasten	93.566	130.765
	<u>104.026</u>	<u>144.590</u>

Overige schulden en overlopende passiva:

	<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
	€	€
Vakantiegeldverplichting	19.266	17.249
Vakantiedagenverplichting	20.413	17.182
Te betalen pensioenpremies	4.018	-
Te betalen accountants- en administratiekosten	14.734	11.750
Vooruit ontvangen subsidies en bijdragen	12.287	18.909
Te betalen personeelskosten	309	4.120
Nog te betalen projectkosten	-	-
Overige schulden	1.991	2.964
	<u>73.018</u>	<u>72.174</u>

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

In mei 2024 is er een huurcontract afgesloten voor de duur van 7 jaar voor de huur van een kantoorpand aan de laan van Nieuw Oost-Indië 131e te Den Haag. De jaarlijkse huur voor deze lokatie bedraagt € 30.900.

Toelichting op de onderscheiden posten van de Staat van baten en lasten

	Realisatie 2023 €	Begroot 2023 €	Realisatie 2022 €
BATEN			
<u>Baten van particulieren</u>			
Donaties	945	-	3.711
	945	-	3.711
<u>Baten van subsidies van overheden</u>			
<i>Tijdelijke subsidies:</i>			
Provincie Zuid-Holland, POP 3 regelingen	28.645	-	35.568
Provincie Zuid-Holland, overige subsidies	89.723	100.000	-
Ministerie van Economische Zaken	6.942	-	12.497
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	6.942	-	12.497
	132.252	100.000	60.561
<u>Baten van andere organisaties zonder winststreven</u>			
St. De Natuur en Milieufederaties	359.436	204.600	236.759
Overige activiteiten	263.198	438.600	461.115
	622.634	643.200	697.874
Som van geworven baten	755.831	743.200	762.146
Overige baten			
Overige baten	950	2.000	2.150
Financiële baten en lasten			
Rentebaten	32	-	-

Toelichting op de onderscheiden posten van de Staat van baten en lasten

BESTEDINGEN

	Realisatie 2023 €	Begroting 2023 €	Realisatie 2022 €
<u>Directe projectkosten (cf lastenverdeling per project)</u>			
Personeelskosten	485.364	475.000	486.099
Inhuur derden *1	37.923	29.000	22.414
Reis- en verblijfkosten	1.120	1.500	550
Voorlichting en presentatie	21.239	1.500	77.562
Overige kosten	31.969	16.500	15.849
Totaal Projectkosten	577.615	523.500	602.474
Gemiddeld aantal personeelsleden (in fte's)	6,22		6,82

*1 de kosten voor inhuur derden betreffen niet alleen een vergoeding voor de geleverde diensten maar ook voor de door derden in rekening gebrachte BTW van 21% die door de Natuur- en Milieufederatie niet altijd in vooraf trek kan worden genomen.

Toelichting op de onderscheiden posten van de Staat van baten en lasten

Lastenverdeling per project

	Projecten							Totaal Projecten	Beheer & Administratie	Realisatie 2023	Begroting 2023	Realisatie 2022
	Verkeer & vervoer	Circulaire economie	Duurzame landbouw	Klimaat & energie	Duurzame Haven	Natuur & landschap	Natuurlijk kapitaal					
Directe projectkosten	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€	€
Personeelskosten	1.647	11.968	80.625	159.087	61.949	163.469	6.619	485.364	65.638	551.002	548.050	498.596
Inhuur derden	-	-	9.060	-	12.545	16.318	-	37.923	-	37.923	29.000	42.382
Reis- en verblijfkosten	-	-	-	747	-	373	-	1.120	-	1.120	1.500	604
Voorlichting en presentatie	-	-	21.023	100	-	116	-	21.239	-	21.239	1.500	19.701
Overige kosten	-	-	17.596	6.089	-	6.679	1.605	31.969	-	31.969	16.500	45.544
Totaal directe projectkosten	1.647	11.968	128.304	166.023	74.494	186.955	8.224	577.615	65.638	643.253	596.550	606.827
Indirecte kosten												
Reis- en verblijfkosten	10	70	559	994	386	1.100	-	3.119	1.730	4.849	2.500	3.554
Huisvestingskosten	129	874	6.979	12.410	4.823	13.741	-	38.956	21.606	60.562	66.500	54.275
Kantoorkosten	60	411	3.284	5.839	2.270	6.465	-	18.329	10.167	28.496	28.250	35.246
Bestuurskosten	-	-	-	-	-	-	-	-	771	771	1.000	1.454
Voorlichting en presentatie	16	106	845	1.502	584	1.664	-	4.717	2.615	7.332	9.000	26.475
Administratie- en advieskosten	-	-	-	-	-	-	-	-	37.210	37.210	40.500	47.876
Afschrijvingen	-	-	-	-	-	-	-	-	2.414	2.414	-	1.609
Financieringskosten	-	-	-	-	-	-	-	-	2.422	2.422	900	2.129
Totaal indirecte kosten	215	1.461	11.667	20.745	8.063	22.970	-	65.121	78.935	144.056	148.650	172.618
Totaal Projectkosten	1.862	13.429	139.971	186.768	82.557	209.925	8.224	642.736	144.573	787.309	745.200	779.445
Verdeling Beheer & Administratie Toerekening	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	-	-	-	-
Totale kosten	1.862	13.429	139.971	186.768	82.557	209.925	8.224	642.736	144.573	787.309	745.200	779.445

Kostentoerekening

De personeelskosten worden aan de doelstellingen toegerekend op basis van de urenregistratie van de medewerkers.

Kengetallen

	2023	2022
% kosten eigen fondsenwerving ten opzichte van baten uit eigen fondsenwerving	-	-
% besteed aan de doelstellingen ten opzichte van totale lasten (voor verdeling Beheer & Administratie)	81,6%	83,1%
% kosten Beheer & Administratie (voor verdeling) ten opzichte van de totale kosten	18,4%	16,9%

NMZH streeft naar maximaal 20% aan kosten Beheer & Administratie. Het percentage kosten Beheer & Administratie is dit jaar hoger vanwege een lager bedrag aan compensatie voor de Covid 19 pandemie.

Specificatie van de Uitvoeringskosten volgens categoriale indeling (indirecte kosten)

	Realisatie 2023 €	Begroot 2023 €	Realisatie 2022 €		Realisatie 2023 €	Begroot 2023 €	Realisatie 2022 €
Salarissen				Huisvestingskosten			
Salariskosten	415.720	392.200	386.688	Huur gebouwen	40.911	40.000	38.148
Vakantiedagenverplichting	3.231	-	7.752	Servicekosten	438	1.000	401
Compensatie NOW regeling	(3.948)	-	(39.377)	Energiekosten	9.751	16.250	7.009
Ontvangen ziekengeld	(13.281)	-	-	Schoonmaakkosten	7.772	7.500	7.339
	<u>401.722</u>	<u>392.200</u>	<u>355.063</u>	Overige huisvestingskosten	1.690	1.750	1.378
					<u>60.562</u>	<u>66.500</u>	<u>54.275</u>
Sociale lasten				Kantoorkosten			
Sociale lasten werkgever	60.771	58.400	57.139	Automatiseringskosten	15.656	13.500	20.783
Premie ziekengeldverzekering	32.717	33.500	31.309	Kantinekosten	650	500	729
	<u>93.488</u>	<u>91.900</u>	<u>88.448</u>	Kantoorbenodigdheden	193	250	425
				Telefoonkosten	5.260	6.000	5.509
Pensioenlasten	<u>36.371</u>	<u>39.500</u>	<u>36.618</u>	Kopieer-, druk-, en reproductiekosten	1.576	1.750	2.414
				Contributies en vakliteratuur	2.838	3.750	3.148
Overige personeelskosten				Portokosten	318	250	134
Overige personeelskosten	5.473	2.750	5.319	Verzekeringen	2.005	2.250	2.104
Werving & Selectie	-	250	98		<u>28.496</u>	<u>28.250</u>	<u>35.246</u>
Deskundigheidsbevordering	170	10.000	393	Bestuurskosten	<u>771</u>	<u>1.000</u>	<u>1.454</u>
Reiskosten woon-werk	12.728	10.250	10.022				
Ingehuurd personeel	-	-	1.500	Voorlichting en presentatie			
Arbokosten	1.050	1.200	1.135	Jaarverslag en beleidsplan	-	-	657
	<u>19.421</u>	<u>24.450</u>	<u>18.467</u>	Jubileum	-	-	17.616
Totaal Personeelskosten	<u>551.002</u>	<u>548.050</u>	<u>498.596</u>	Bijeenkomsten achterban	732	1.500	1.678
Toegerekende personeelskosten aan Projecten	<u>(485.364)</u>	<u>(475.000)</u>	<u>(459.925)</u>	Website	6.600	7.500	6.524
					<u>7.332</u>	<u>9.000</u>	<u>26.475</u>
Totaal Personeelskosten indirect	<u>65.638</u>	<u>73.050</u>	<u>38.671</u>	Administratie- en advieskosten			
				Accountants- en advieskosten	8.271	10.500	12.363
Reis- en verblijfkosten				Kosten (juridisch) advies	730	2.000	3.222
Kilometervergoedingen	3.613	1.750	2.911	Administratiekosten	28.209	28.000	32.291
Verblijf- en representatiekosten	1.236	750	643		<u>37.210</u>	<u>40.500</u>	<u>47.876</u>
	<u>4.849</u>	<u>2.500</u>	<u>3.554</u>	Afschrijvingen			
				Afschrijving vaste activa	2.414	-	1.609
					<u>2.414</u>	<u>-</u>	<u>1.609</u>
				Financieringskosten			
				Bankkosten en rentelasten	2.422	900	2.129
					<u>2.422</u>	<u>900</u>	<u>2.129</u>
				Totaal indirecte kosten	<u>141.642</u>	<u>148.650</u>	<u>171.009</u>
				Totaal Uitvoeringskosten	<u>209.694</u>	<u>221.700</u>	<u>211.289</u>

Bezoldiging directie en Raad van Toezicht

De Raad van toezicht heeft het bezoldigingsbeleid, de hoogte van de directiebeloning en de hoogte van andere bezoldigingscomponenten vastgesteld. Het bezoldigingsbeleid wordt periodiek geactualiseerd. De laatste evaluatie was in december 2022. Bij de bepaling van het bezoldigingsbeleid en de vaststelling van de beloning wordt voor het salaris van directie aangesloten bij de raam-cao Bos en Natuur, ondernemingsdeel De Landschappen voor zover passend binnen de door Goede Doelen Nederland vastgestelde normen voor directeuren van goede doelen organisaties. Op basis van deze normen heeft de Raad van Toezicht de functiezwaarte bepaald op 345 punten en de functie ingedeeld in categorie F. Voor de overige componenten heeft de stichting een eigen regeling.

De bezoldiging van directie is als volgt:

Naam	A.P. Ouwehand	
Functie	Directeur	
Dienstverband		
Aard	onbepaalde tijd	
uren (voltdijs werkweek)	37	
Parttime percentage	100,00%	
Periode	01-01 t/m 31-12	
Bezoldiging jaarkomen		
Bruto salaris	91.293	
Vakantiegeld	7.058	
Eindejaarsuitkering	nvt	
Variabel jaarkomen	nvt	
Totaal jaarkomen	<u>98.351</u>	
overige lasten en vergoedingen		
Belastbare vergoedingen	nvt	
Pensioenlasten	18.439	
Overige beloningen op termijn	nvt	
Uitkeringen beëindiging dienstverband	nvt	
Totaal overige lasten en vergoedingen	<u>18.439</u>	
Totaal bezoldiging 2023	<u>116.790</u>	
Totaal bezoldiging 2022	112.553	

De bezoldiging van de leden van de Raad van Toezicht is als volgt:

Naam	Functie	Duur dienst verband	Omvang dienst verband	Beloning	Door werkgever betaalde SV premies	Voortient			Jaar beëindiging	Motivering
						Belastbare kosten vergoedingen	Belastbare kosten op termijn	Beëindigingsuitkeringen		
C.M. Enthoven	voorzitter	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t
P. Hellinga	lid	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t
P. Hordijk	lid en auditcommissie	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t
R. Klei	vice voorzitter en voorzitter auditcommissie	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t

Overige toelichtingen en ondertekening van de jaarrekening

Ondertekening van het jaarbericht 2023.

Den Haag, 20 juni 2024,

Bestuur

A.P. Ouwehand

Overige gegevens

Statutaire regeling betreffende de bestemming van het resultaat

Conform artikel 14 lid 7 van de statuten wordt bij liquidatie van de stichting door het bestuur de bestemming van een eventueel batig saldo bepaald, welke bestemming zoveel mogelijk overeenkomt met het doel van de stichting.

Voor het overige zijn geen bepalingen omtrent resultaatbestemming in de statuten opgenomen.

Resultaatbestemming 2022

De jaarrekening 2022 is vastgesteld in de vergadering van de Raad van Toezicht gehouden op 12 juli 2023. De Raad van Toezicht heeft de resultaatbestemming vastgelegd conform het daartoe gedane voorstel.

Voorstel resultaatbestemming 2023

Door de directie wordt voorgesteld aan het behaalde resultaat de volgende bestemming te geven:

-	onttrekking aan de continuïteitsreserve	<u>€</u> <u>-30.496</u>
---	---	----------------------------

Bovengenoemd voorstel is als zodanig in de jaarrekening verwerkt.

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur en de raad van toezicht van de Stichting Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de in dit rapport opgenomen jaarrekening van Stichting Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland te Den Haag gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland per 31 december 2023 en van het resultaat over 2023 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2023;
2. de staat van baten en lasten over 2023; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij. Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur zijn verantwoordelijk voor het opstellen van het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden en ethische voorschriften, de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij

verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur en de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Leersum, 16 oktober 2024

Van Ree Accountants
Digitaal ondertekend met Hix door
J.K.J. (Carlo) van Egdom MSc RA
op 16-10-2024 11:21
VAN REE ACCOUNTANTS
Van Hix 3.0.1.224

J.K.J. (Carlo) van Egdom MSc
Registeraccountant

